

YORUM (BÖLÜM 4)

Anayasa metninin anlamının belirlenmesi faaliyetidir. Konusu metindir. Hukuk kuralı veya normunun insanın zihninde beliren anlamıdır.

Otantik Yorum: Yorum, bir hukuki metnin kendisi değil onun anlamı olduğundan ve yorumcuya göre değişeceğine göre, bunlar arasından BAĞLAYICI olan yoruma otantik yorum denir.

Otantik yorum yapma yetkisi Anayasa Mahkemesine aittir. Ancak sadece ona aitte değildir.

Montesquieu' ye göre hâkim, kanunu yorum yoluyla değiştirmemeli, kanunu uygulamalıdır.

Yorum Yöntemleri

1. **Lafzi Yorum:** Dil bilgisel yorumdur.
2. **Tarihi Yorum:** Anayasa metninin metni yorumlanırken anayasa koyucunun bu maddeyi koyarken izlediği amaç, niyeti araştırılır. Bunun için sadece metnin sözleri yeterli değildir.
3. **Sistematik Yorum:** Tek tek hukuk kurallarının anlamlandırılmasından ziyade tüm hukuk kurallarının tutarlı bir bütün oluşturacak şekilde yorumlanmasıdır.
4. **Teolojik (Gai, Amaçsal) Yorum:** Anayasa metninin ve hazırlık malzemelerinin dışında, anayasa maddesinin amacını, zamanın ihtiyaçlarını ve devrin telakkilerini de dikkate almak gerekir. Zamanın ihtiyaçlarına göre yorumlanmalıdır, anayasalar yürürlüğe girdikten sonra, anayasa koyucunun iradesinden çıkar ve bağımsız olur. (Bu durum hukuk güvenirliliğini ve birliğini sarsar.)

Yorumda Kullanılan Mantık Kuralları

1. **Kıyas:** Anayasada belirli bir şey hakkında hüküm var ama bir şeyin dışında kalan diğer bir şey hakkında hüküm yoksa; hakkında hüküm bulunan şey ile bulunmayan şey kıyaslanır. Aralarında illet bulunan iki şeyden biri hakkında olan hükmü diğerine de uygulamaktır.

Kıyas Yasakları:

- a. **İstisnai hükümlerde kıyas yapılamaz:** Ör: Cumhurbaşkanı yayımlanmasını uygun bulmadığı kanunları TBMM'ye gönderir. İstisna: Bütçe kanunları bu hükme tabi değildir. Yorum olarak "o halde kesin hesap kanunları da geri gönderilemez" denilemez.
- b. **Expressio Unius (Bir şeyi zikretmek diğerini dışlamaktır.) ilkesinin geçerli olduğu durumlarda kıyas yapılamaz:** Ör: İşçiler grev hakkına sahiptir. İşçiler tabiri memurları dışlamak için kullanılmıştır. Memurlarda grev hakkına sahiptir denemez.
- c. **Numerus Clauses sayma durumunda kıyas yapılamaz:** Ör: Anayasa Mah. Yüce divan sıfatıyla yargılayacağı kişiler sayılmıştır. Yorum ile TBMM başkanı da buraya eklenemez.

2. **Aksiyle Kanıt:** Kuralda belirli bir şey hakkında bağlanan hükmün tersinin, kuralda hükme bağlanmayan şeyin tersine uygulanması demektir. Ör: Vatandaşlar seçme seçilme hakkına sahiptir. Vatandaş olmayanlar seç ... hakkına sahip değildir.
3. **Evleviyet (Öncelik) :** Çoğun içinde azında bulunacağı veya bütün için doğru olan şeyin parçalar içinde doğru olacağı anlaşılır. Ör: Adam öldürmek yasaksa, adam yaralamakta yasaktır.

Yorum İlkeleri

1. Açıklık durumda yorum yapılamaz. (Hâkimlerin kanun koyucuya itaat duygusu)
2. Kanunun sözünden uzaklaşılmalıdır. (Kanun koyucu haline gelmemeli)
3. İstisna kaideyi koyan makam tarafından konulabilir.
4. Yorum yoluyla istisna üretilemez.
5. İstisnalar dar yorumlanır.
6. Anayasal organların yetkili olması istisna, yetkisiz olması ise asıldır.
7. Yetkiler dar yorumlanır.
8. Yetki dar, hürriyet geniş yorumlanır.
9. Hürriyet asıl sınırlama istisnadır, hürriyet geniş, sınırlama dar yorumlanır.
10. Sayılmış yetkiler dar, bakiye yetkiler geniş yorumlanır.
11. İlga edilen kanunu ilga etmek, ilga edilmiş kanunu geri getirmaz.

Realist Yorum Teorisi: Norm kanun metni değil bu metnin anlamıdır. Dolayısıyla yorumlanan şey norm değil metindir. Yani birden fazla anlamı yorum olabilir. Yani hukuk normu, bizzat normu uygulayacak organ tarafından konulur.

Realist Yorum Teorisinin Dengeleyicisi (Mekanist Anayasa Anlayışı) : Yorum yetkisine sahip organın yorumunun, bu organın partneri durumundaki diğer organların tepkisi ile dengeleneceği söylenebilir. Tepki almak istemeyecek, keyfi yorum yapmayacaktır.

KURUCU İKTİDAR (BÖLÜM 5)

Kurucu İktidar: Anayasa yapma ve değiştirme iktidarındır.
Kurulmuş İktidar: Kurucu iktidar tarafından yapılan anayasa ile kurulan devlet organlarıdır.

1)ASLİ KURUCU İKTİDAR (ANAYASALARIN YAPILMASI)

Asli Kurucu İktidatların Ortaya Çıkış Halleri:

1. En yaygın olanı devrim ve hükümet darbesidir.
Devrim: Sosyal, ekonomik ve hukuki düzenin bütünüyle değişmesidir. (1917 Rus Devrimi)
Hükümet Darbesi: Hükümetin, anayasal usuller dışında şiddet yoluyla birdenbire, yine yöneticiler arasında yer değiştirmesidir. (12 Eylül 1980)
2. Savaş (1. Dünya Savaşı)
3. Sömürge olan bir ülkenin bağımsızlığına kavuşması (bağımsızlık savaşı)

4. Birden çok devletin kendi istekleri ile birleşerek yeni devlet kurmaları(1787 ABD)
5. Bir devlet birden çok bağımsız devlete ayrılabilir.(1990 SSCB)

Asli Kurucu İktidarın Özellikleri:

1. **Hukuk Dışılık:** Kurallar ilga edilerek hukuk boşluğu oluşturulur ve hukuksuz bir ortamda yeniden anayasa yapar.
2. **Sınırsızlık:** Bu iktidarı sınırlayacak herhangi bir hukuk kuralı veya güç yoktur.

Asli Kurucu İktidarın Biçimleri: Anayasa Yapma Usulleri

1. Monarşik Usuller:

- a. **Ferman:** Hükümdar, tek başına ve kendi isteğiyle, kendi iktidarını sınırlayan ve düzenleyen bir belge yayımlar. Ferman, hükümdarın tek taraflı bir ihsanı, lütfudur. Bağlayıcı olduğunu söylemek güçtür.(1814 Charte, 1876 Kanun-i Esasi)
- b. **Misak:** Hükümdar ile karşındakiler arasında yapılan bir anlaşma, bir akit, bir sözleşmedir.(1215 Magna Carta Libertatum, 1808 Sened-i İttifak) Ferman dan ziyade misak bağlayıcıdır.

2. Demokratik Usuller:

Milli Egemenlik Teorisi esas alınan:

a. Kurucu Meclis:

Konvansiyon veya kurucu meclis, anayasayı yapmak için halk tarafından seçilmiş özel bir meclistir.

Fransız Tipi: Bu meclislerin çifte görevi vardır. Anayasayı hazırlayıp kabul etmekle yetinmeyip, olağan yasama organının görevini de üstlenirler. Hem anayasa hazırlayıp hemde normal bir meclis gibi çalışırlar.

Amerikan Tipi: Sadece anayasayı hazırlarlar. Geçici meclislerdir, anayasa hazırlanması ve kabulü ile görevleri sona erer.

b. Kurucu Referandum:

Halk egemenliği teorisi esas alınır. Halk tarafından kabul edilmeyen metnin, anayasa olamayacağı düşüncesine dayanır.

Kurucu Plebisit: Belli bir dönemde iktidarı fiilen eline bulunduranların, hazırladıkları anayasa tasarısını, baskı ve korku atmosferi altında, bir tartışma ortamı yaratmaksızın, blok halinde evet-hayır ile sonuçlanabilecek halk oylamasıdır.

Asli kurucu iktidar, hukuk dışı, sınırsız, sahibi hukuken belirlenemeyen, hukuk boşluğu ortamında beliren, monokratik veya demokratik biçimleri olan, yeni bir anayasa yapma iktidarındır.

II) TALİ KURUCU İKTİDAR(ANAYASALARIN DEĞİŞTİRİLMESİ)

Bir anayasayı yine o anayasada öngörölmüş usullerle değiştirme iktidarındır.

- **Anayasa Değişikliği:** Çoğunlukla anayasanın bir veya birkaç maddesinin değiştirilmesi, yürürlükten kaldırılması veya anayasaya daha önceden mevcut olmayan yeni hükümler eklenmesidir.

- **Anayasanın Bütünü İle Değiştirilmesi:** Eski anayasa metninin öngördüğü şekilde değiştirileceğinden nicelik farkları önemli değildir, tamamı değişse de tali kurucu iktidardır.
- **Anayasa Değişikliğinin Metin İtibariyle Biçimleri:**
 - (Amendment) Metnin aslına dokunulmaksızın, anayasanın sonuna yapılan eklemeler şeklinde olur(ABD)
 - (Revision) Anayasanın orijinal metni değiştirilir.(Genellikle Avrupa)

Anayasaların Değiştirilmesi İhtiyacı(Tali Kurucu İktidarın Gerekliliği): Anayasalar ebedi değildir, değişecektir.

Jefferson' un "Yeni Kuşaklar Teorisi": Eski kuşakların iradesi yeni kuşakları bağlamaz.

Tali Kurucu İktidarın Sahibi: Bu iktidarın kim olduğu yine anayasada belirlenmiştir.

Tali Kurucu İktidarın Özellikleri:

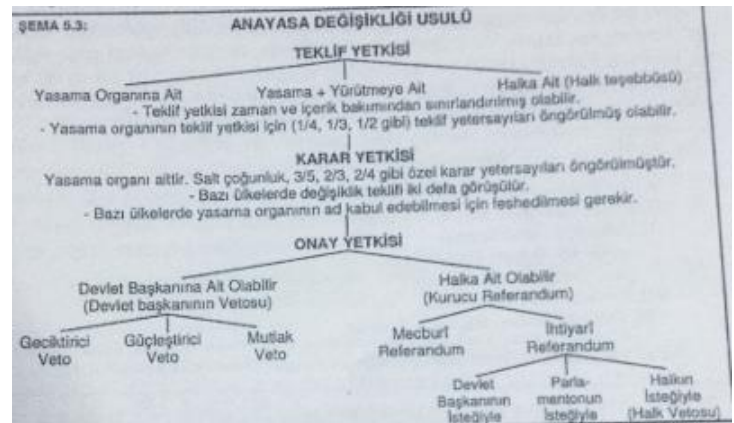
1. Tali kurucu iktidar hukuki nitelikte bir iktidardır.
2. Tali kurucu iktidar sınırlı bir iktidardır.

Tali Kurucu İktidarın Sınırları

1. **Maddi (İçeriksel) Sınırlar:** Anayasanın kendisinin bazı hükümlerinin değiştirilmesini bizzat yasakladığı hükümler tali kurucu iktidarın maddi sınırlarıdır. Ör: Devletin şeklinin cumhuriyet yada monarşi oluşu, üniter yada federal yapı gibi..
2. **Zamansal Sınırlar:** Bazı anayasalar değiştirilmesini zaman itibariyle sınırlar.
 - a. **Süre Yasağı:** Anayasanın değiştirilmesini, yürürlüğe girmesinden belli bir süre içinde yasaklar.(1976 Portekiz)
 - b. **Dönem Yasağı:** Bazı anayasalar belli dönemde değişmelerini yasaklamıştır.(1958 Fransa)
3. **Biçimsel Sınırlar.**

Tali Kurucu İktidarın Anayasayı Değiştirme Usulleri

1. Teklif Safhası: Teklif Yetkisi ve Teklif Yetersayısı
2. Karar Safhası: Teklif yapan parlamentonun feshi, İki Defa Görüşülmesi, Karar Yeter Sayısı(Üye tam sayısının salt çoğunluğu(1/2), Nitelikli çoğunluk(3/5)(2/3)(3/4)), Toplantı Yeter Sayısı
3. Onay Safhası: Devlet başkanı vetosu, Kurucu referandum.

	ASLİ KURUCU İKTİDAR	TALİ KURUCU İKTİDAR
Konusu	Yeni bir anayasa yapma	Mevcut anayasada değişiklik yapma
Ortaya Çıkış Halleri	Devrim, savaş, hükümet darbesi	Normal Dönemler
Sahibi	Failler en güçlü olanlar	Anayasanın yetki verdiği organlar
Hukuki Niteliği	Hukuk dışıdır	Hukukidir
Sınırlılık Özelliği	Sınırsızdır	Sınırlıdır
Biçimleri(Usulleri)	Önceden belirlenemez	Anayasa tarafından belirlenen usuller

DEVLET KAVRAMI (BÖLÜM 6)

DEVLET: Belirli bir toprak parçası üzerinde egemen olan belirli bir insan topluluğunun oluşturduğu bir varlıktır.

Devletin birinci unsuru olan insan topluluğuna hukukta millet denir. Millet birbirine birtakım bağlarla bağlanmış olan insanlardan oluşmuş bir topluluktur. Devletin ikinci unsuru olan toprak unsuruna hukukta ülke denir. Ülke, belirli insan topluluğunun devamlı olarak yaşayabileceği ve egemenlik kurabileceği, belirli sınırları olan bir toprak parçasıdır. Devletin üçüncü unsuru olan iktidar unsuruna hukukta egemenlik denir. Bir devletin varlığından bahsedebilmek için, insan topluluğunun belli bir ülke üzerinde en üst iktidara sahip olması gerekir.

- Bu üç unsur birlikte gereklidir.
- Devlet, unsurlarına indirgenemez.
- Bu üç unsur aynı derecede önemlidir.

Devlet, belirli bir insan topluluğunun, belirli bir toprak parçası üzerinde egemen olmasıyla oluşan, hukuki kişiliğe sahip devamlı bir teşkilattır.

- Devlet barışçıl veya kuvvet kullanımı yoluyla egemenlik sağlanmasıyla kurulabilir.
- Devletin unsurlarından birinin yok olması ile devlet sona erer. (genellikle egemenlik kaybı)

Devletin Hukuki Kişiliği İlkesi: Devlet, kendisini meydana getiren gerçek kişilerin kişiliklerinin dışında ayrı bir hukuki kişiliğe sahiptir. Buna tüzel kişilik denir.

Devletin eylem ve işlemlerinden dolayı açılacak davaların başkana yada hükümdara değil devlet tüzel kişiliğine açılması gerektiği kabul edilmiştir.

Sonuçları:

- 1) Siyasi Sonuç: İktidarın kişileşmesi önlenmiştir.
- 2) Hukuki Sonuç: Devlet bir tüzel kişi olarak; hukuki işlem yapabilir, malvarlığına sahip olabilir, hukuken hak ve borç altına girebilir, mahkemeler huzurunda davacı veya davalı olabilir.

Devletin Devamlılığı İlkesi

Devlet kendisini oluşturanların dışında ayrı bir kişiliğe sahip olduğundan, devleti oluşturan kişilerin değişmesi devleti değiştirmez.

1. Uluslararası Antlaşmaların Devamlılığı
2. Hukukun Devamlılığı
3. Borçların Devamlılığı
4. Kamu Alacaklarının Devamlılığı

DEVLETİN FAALİYET ALANI

1. **LİBERAL GÖRÜŞ:** Devlet mümkün olan en dar anlamda faaliyet göstermelidir. Bu esasen savunma, güvenlik ve adalet hizmetlerinden ibarettir.
2. **MÜDEHALECI GÖRÜŞ**
 - a. **Sosyalist Görüş:** Devlet sosyal ve ekonomik alana müdahale etmeli, özellikle iktisadi alanı bütünüyle kontrol altına almalıdır.
 - b. **Sosyal-Demokrat Görüş:** Müdahaleci görüş olsa da özel mülkiyete karşı değildir. Yalnız sadece savunma, güvenlik, adalet değil diğer alanlara da müdahale etmelidir.

DEVLETİN KÖKENİ HAKKINDA TEORİLER

1. AİLE TEORİSİ

Devlet, ailenin zamanla büyümesinden ve aynı kandan gelen ailelerin birleşmesiyle meydana gelmiştir. Gens – Tribü – Devlet

(Aristo, Cicero, Bonald)

Mutlak monarşileri bir ölçüde anlatsa da modern devletleri anlatmakta tamamen yetersiz kalmaktadır. Modern devlette iktidar ile babanın niteliği aynı değildir.

2. BİYOLOJİK TEORİ

Devlet de tabii vi biyolojik kanunlara göre, diğer canlı yaratıklar gibi kendiliğinden meydana gelmiş, büyüyen gelişen ve zamanla varlığını kaybeden bir organizmadır. Devlet insan tabiatının gelişmesi sonucu ortaya çıkmıştır.

İnsan Organları = Devlet Organları, Yağ = Sermaye vs.

Devlet üreyemez, devlet sona erince insanları kalır ama insan ölünce her şey biter.

(Platon, Bluntschili)

3. KUVVET VE MÜCADELE TEORİSİ

Devlet güçlüler ile zayıflar arasındaki kuvvet ve mücadeleden doğmuştur. Devlet, güçlülerin zayıflar üzerinde zorla kurdukları bir baskı teşkilatıdır. Bu teşkilatta, güçlüler, zayıfları sömürmeye devam ederler. Hukuk da bu baskı ve sömürü düzenini devam ettirebilmek, direnişi önleyebilmek için vardır.

Tarihsel açıdan büyük bir haklılık payı vardır. Ancak devletlerin sadece kuvvetle kurulduğu, devletin otoritesini sadece kuvvetle koruduğu devletin içinde devamlı bir gasp ve yağma sürdüğünü iddia etmek abartılıdır.

4. EKONOMİK TEORİ (MARKSİST DEVLET TEORİSİ)

Ekonomik teoriye göre, insanlar ekonomik sebeplerin etkisi altında hareket ederler. Devlet, ekonomik olayların sosyal ve siyasal olaylara hakim olmaları sonucu meydana gelmiştir. Marksist teoride dünyayı ekonomik çıkarlar yönetir. Sosyal kurumlar arasında alt yapı ve üst yapı kurumları vardır. Bunlar:

- 1) Üretim araçlarını elinde bulunduran sınıf(iktidara sahip) ,
- 2) Sömürülen sınıf (Proleterya).

Materyalizm: İdealizmin tersidir. İdealizme göre maddi olgular insan zihninin, düşüncesinin, ruhunun ürünüdür. Materyalizme göre dünya maddedir; her şey, bilinç ve düşünce dahil maddenin ürünüdür.

Hakikat tarafı çoktur. Ekonomik gücün siyasal olaylara ve kurumlara zaman zaman yön verdiği bugün de gözlemlenmektedir ancak abartılıdır.

5. SOSYAL SÖZLEŞME TEORİSİ

İnsanlar devletin oluşmasından önce tabiat hali denen dönemde yaşıyorlardı. Bu dönemde bir şey oldu ve insanlar bu dönemden çıkmaya kendi akıl ve iradeleri ile karar verdiler. Çıkarken de kendi aralarında bir anlaşma yaptılar. İşte devletin temelinde bu sözleşme yatar.

a. Thomas Hobbes

Devletin oluşmasından önceki dönemde, yani tabii yaşam döneminde kavga, savaş vardı. Bu kargaşadan bıkan insanlar düzeni sağlamak için devleti kurdular. Kendi özgürlüklerini Leviathan (ejderha)'a teslim ettiler. Tek görevi düzeni sağlamaktır, dolayısıyla özgürlükçü değil otoriterdi.(Sözleşme tek taraflı)

b. John Locke

Doğal yaşam döneminde barış, mutluluk vardı. Ancak suçluların cezalandırılmasında sorun çıkıyordu. Suç işleyenleri cezalandırmaya herkes yetkiliydi. Bir otoritenin yokluğu insanlar arasındaki huzuru bozdu. Bu sıkıntıyı ortadan kaldırmak için kendi aralarında bir sözleşme yaptılar. Sahip oldukları cezalandırma haklarından toplum lehine vazgeçtiler, diğer haklarını muhafaza ettiler. Devlet cezalandırma alanı dışında kimseye karışamaz.

c. Jean-Jacques Rousseau

Doğal yaşamda insanlar arasında başta eşitlik ve mutluluk vardı. Ancak bu dönemde insanlar artan ihtiyaçlarını karşılamak için çalışmaya başladılar. Tarım topraklarının ve madenlerin işlenmesi özel mülkiyeti doğurdu. Özel mülkiyetin ortaya çıkmasıyla, insanlar arasında eşitlik bozuldu. Eşitliğin bozulmasıyla da insanlar arasındaki barış ve mutluluğun yerini kavga ve didişme aldı. Bu kargaşaya bir son vermek için insanlar kendi rızaları ile sosyal sözleşme yapmışlar, devleti oluşturmuşlardır.(Rasyonel ve Laik, Kanıtı yok, varsayım)

DEVLETİN UNSURLARI: MİLLET, ÜLKE, EGEMENLİK (BÖLÜM 7)

1. MİLLET

a. Objektif Millet Anlayışı:

- i. Irk Birliği
- ii. Dil Birliği
- iii. Din Birliği

b. Subjektif Millet Anlayışı: Ortak bir maziye sahip olan ve gelecekte de birlikte yaşama arzusuna sahip olan insanlar topluluğudur.

2. ÜLKE

Bulunulan yer, yani toprak parçası devletin temel unsurlarındandır. Küçük de olsa toprak olmalıdır. Kara, Su, Hava sahalarından oluşur.

3. EGEMENLİK

En üstün iktidar.

Egemenlik			
Dış Egemenlik (Bağımsızlık)		İç Egemenlik	
Devletlerin egemen eşitliği ilkesi	İç işlerine karışmama ilkesi	Niteliği: Asli, en üstün, sınırsız, bölünmez iktidar.	Kendisi: Kanun yapmak, savaş veya barış ilan etmek..

EGEMENLİĞİN SAHİBİ KONUSUNDA TEORİLER

Egemenlik Teorileri			
Teokratik Teoriler		Demokratik Teoriler	
Doğaüstü ilahi Hukuk Doktrini	Providansiyel ilahi Hukuk Doktrini	Milli Egemenlik Teorisi	Halk Egemenliği Teorisi

A. TEOKRATİK TEORİLER

- a. **Doğaüstü ilahi Hukuk Doktrini:** Egemenlik Tanrıya aittir ve Tanrı yeryüzünde egemenliği kullanacak kişileri kendi seçer. Kral Tanrıya karşı sorumludur.
- b. **Providansiyel Hukuk Doktrini:** Egemenlik Tanrıya aittir. Ancak egemenliği kullanacak kişiler Tanrının görünmez yön vermesi sonucu insanlar tarafından seçilir.

Bu teoriler tanımları gereği metafiziktirler. Objektif olarak ispatı mümkün değildir.

B. DEMOKRATİK TEORİLER

a. Milli Egemenlik Teorisi:

Bu teoriye göre egemenlik millete aittir. Millet ise kendisini oluşturan bireylerden ayrı ve onların üzerinde yer alan manevi bir varlıktır. Halktan farklıdır. Halk belirli bir zamanda milli topluluğu oluşturan vatandaşlar kitlesine verilen addır. Millet ise sadece bir ülke üzerinde belli bir dönemde yaşayan insanları değil, aynı zamanda geçmişte ve gelecekte olanları da kapsar.

1. Seçmenlik bir hak değil, görevdir.

2. Seçmenlik bir görev olduğuna göre, oy kullanmak zorunludur. Seçimlere katılmayanlara ceza verilir.
3. Seçmen kendi iradesini değil milletin iradesini yansıttığına göre milletin iradesini yansıtmaya en yetenekli kişiler seçmen olabilir. Genel oy değil, sınırlı oy ilkesi vardır.
4. Temsili demokrasi rejimini gerektirir. Temsilci millet adına hareket eder.
5. Emredici vekalet yasağını gerektirir. Yani temsilci bir defa seçildikten sonra, seçmenlerin adına değil, bütün millet adına hareket eder. Dolayısıyla milletvekilleri kendilerini seçen seçmenlere bağlı olmamalıdır.
6. Belirli bir andaki seçmen çoğunluğunun iradesini frenleyecek bir takım tedbirler alınabilir.(Kuvvetler Ayrılığı Sistemi)
7. 2 meclisli parlamentolarla bağdaşır. Birbirlerini dengeler.
8. Anayasa yargısı gereklidir.

b. Halk Egemenliği Teorisi

Egemenlik halka aittir. Halk ise belirli bir anda yaşayan vatandaşlar topluluğudur. Egemenlik tek tek tüm insanlara aittir.

1. Seçmenlik bir haktır.
2. Oy kullanmak ihtiyaridir.
3. Genel oy ilkesini savunur.
4. Temsili demokrasi ile bağdaşmaz, doğrudan veya yarı-doğrudan demokrasi ile bağdaşır.
5. Emredici vekalet sistemini gerektirir. Yani temsilci halkın emirlerini yerine getirmek zorundadır.
6. Kuvvetler birliğini gerektirir. Tek meclisi gerektirir.
7. Anayasa yargısı olmaz.

	MİLLİ EGEMENLİK TEORİSİ	HALK EGEMENLİĞİ TEORİSİ
1.Seçmenlik	Görev	Hak
2.Seçimlere Katılma	Zorunlu	İhtiyari
3.Oy Hakkı	Sınırlı Oy	Genel Oy
4.Demokrasi Tipi	Temsili Demokrasi	Doğrudan ve Yarı-Doğr.
a)Referandum	Bağdaşmaz	Bağdaşır
b)Temsilcilerin Azli	Bağdaşmaz	Bağdaşır
5.Vekalet	Temsili Vekalet	Emredici Vekalet
6.Kuvvetler Ayrılığı	Bağdaşır	Bağdaşmaz
7.Parlamento	2 Meclisli	1 Meclisli
8.Anayasa Yargısı	Bağdaşabilir	Bağdaşmaz

DEVLET ŞEKİLLERİ I: MONARŞİ VE CUMHURİYET (BÖLÜM 8)

Bir devlette eğer devlet başkanı, bu makama veraset usulüyle, yani irsi olarak geliyorsa, bu devlet şekli monarşi, yok eğer başka bir usulle geliyorsa bu devletin şekli cumhuriyettir.

MONARŞİ

1. SALTANAT HAKLARININ SINIRLANMASINA GÖRE

- a. **Mutlak Monarşi:** Hükümdar bütün iktidarı elinde toplar. Despotizm değildir. Çünkü despotizmde

kuralı ve kanunu olmayan biri kendi iradesine göre yönetir. Monarşik bir hükümet, tek kişinin ama önceden konulmuş ve tespit edilmiş kanunlara göre yönettiği hükümdardır.(Suudi Arabistan)

- b. **Meşruti Monarşi:** Sınırlı bir monarşidir. Hükümdarın yanında devlet iktidarını onunla birlikte paylaşan ve en azından bir kısmı halk tarafından seçilen bir organ, bir parlamento vardır. Hükümdar da parlamento da yetkilerini anayasadan alır.(Belçika, İngiltere, İspanya)

2. HÜKÜMDARIN TAHTA GEÇİŞİNE GÖRE

- a. **İrsi Monarşiler:** Veraset kurallarına göre hanedana mensup biri tahta geçer.
- i. **Direkt Hat:** Hükümdar ölünce yerine çocuğu geçer. Birden fazla varsa genelde en büyüğü geçer.
- ii. **Civar Sistemi:** Kardeşten kardeşe, amcadan yeğene saltanat geçebilir. En yaşlı üye geçer.
- iii. **Baba Soyundan yada Ana Soyundan İntikal:** Salık kanunu varsa kadınlar tahta geçmezler, yarı salikte erkek yoksa kadın geçer.

İnterregnum Yasağı: Kral ölünce kural olarak fetret olmaz. Yani saltanat kesintiye uğramaz, devlet başsız kalmaz.

Din Şartı: Bazı monarşilerde kralın belirlenmesinde belirli bir din yada mezhepten olma şartı aranır.

Evlenme İzni: Bütün monarşilerde hanedan üyelerinin evlenmeleri izne bağlanmıştır. İzin almayanın hakkı ölür

Yaş: Kral olmanın yaşı yoktur.

Tacın Otomatik İntikali: Hakkı olan velihaht kendiliğinden ve derhal tahta geçer.

İlk Kralın Hakkı: Genellikle ilk krallar olağanüstü başarılar elde eden kahraman komutanlardır.

Niyabet: Kralın fonksiyonlarını yerine getiremeyecek durumda bulunduğu döneme denir. Kral ya küçüktür, ya yerinde yoktur yada hastadır.

b. Seçimli Monarşiler

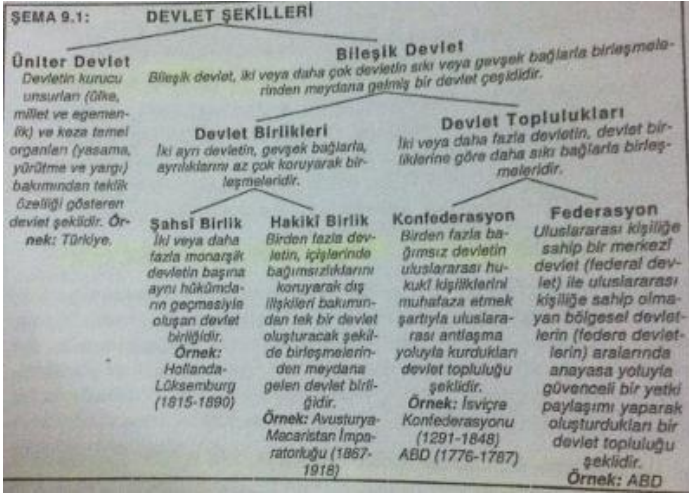
Seçimli monarşilerde hükümdar saltanat hakkını seçimle kazanır.

CUMHURİYET

Dar anlamda cumhuriyet monarşinin tersi olarak tanımlanabilir. Geniş anlamda ise demokrasinin eş anlamlısıdır.

Ampirik Veriler: Bir monarşinin demokrasi olma ihtimali(13/25), bir cumhuriyetin demokrasi olma ihtimalinden(22/101) daha yüksek olduğunu düşündürmektedir.

DEVLET ŞEKİLLERİ II: ÜNİTER DEVLET – BİLEŞİK DEVLET (BÖLÜM 9)

I.ÜNİTER DEVLET

Üniter devlet millet, ülke, egemenlik, yasama, yürütme, yargı organları bakımından teklik özelliği gösteren devlettir.

ÜNİTER DEVLETİN İDARE TEŞKİLKATI		
MERKEZİ İDARE		MAHALLİ İDARE
Başkent Teşkilatı Devlet Başkanı Başbakan Bakanlar Kurulu Bakanlıklar	Taşra Teşkilatı Valilikler Kaymakamlıklar	Yerel Yönetimler İl Özel İdareleri Belediyeler Köyler

Üniter Devletlerde Merkezi İdare:

Başkent teşkilatı ve Taşra teşkilatı olarak ikiye ayrılır. Ancak tüm yönetsel işlerin sadece başkentte yürütülmesi zordur. Taşralara da teşkilat kurulmuştur bu sebeple. Üniter devlette merkezi idaresi başkent teşkilatı ve taşra teşkilatı olarak ikiye bölünse de merkezi idare bir bütündür. Çünkü:

- Başkent ve talra teşkilatı aynı tüzel kişilik içerisinde yer alır.
- Gelir ve giderleri tek bir bütçede toplanır.
- Taşra teşkilatı merkezi idarenin bir uzantısı konumundadır. Yani Vali ve Kaymakamı halk seçmez başkent tarafından atanır.
- Başkent teşkilatının taşra teşkilatı üzerinde hiyerarşi yetkisi vardır. Hiyerarşi yetkisi; emir ve talimat verme, işlemleri denetleme, iptal etme.. Dolayısıyla taşradaki yetkililer başkentten aldıkları emir ve talimatlara bağlıdır.

Adem-i Temerküz (Yetki Genişliği): Taşra teşkilatı başındaki amirlerin belli konularda başkent teşkilatına danışmadan karar verme yetkisidir.

Üniter Devletlerde Yerel Yönetimler:

Bir üniter devlette tüm kamu hizmetlerinin sadece merkezi idare teşkilatı tarafından yürütülmesi ne gerekli ne de yararlıdır. Belirli bir yerde oturan insanların ortak

ihtiyacını karşılamak üzere merkezi idarenin dışında kendine has tüzel kişilikleri bulunan belli bir özelliğe sahip olan kuruluşlardır. Özellikleri:

- Merkezi idare dışında mahalli idarelerin ayrı bi tüzel kişiliği vardır.
- Mahalli idarelerin hepsi belirli ölçüde özerktirler. Mahalli idareler merkezi idarenin hiyerarşisine tabi değildir.
- Mahalli idarelerin kendilerine has mal varlıkları ve bütçeleri vardır.
- Mahalli idarelerin karar organları (bel. meclisleri) ve keza çoğunlukla baş yöneticileri (başkan) seçimle iş başına gelir.
- Mahalli idarelerin kendilerine has personeli vardır. Bu personel merkezi idarenin hiyerarşisine tabii değildir.

Mahalli idarelerin olması devletin üniter niteliğine zarar vermez. Çünkü:

- a) Mahalli idarelerin yasama ve yargı yetkileri yoktur, sadece bir takım idari yetkileri vardır. Mahalli idareler idari kuruluşlardır.
- b) Mahalli idarelerin varlığı ve yetkileri, kendilerinden değil, merkezi idarenin iradesinden kaynaklanmaktadır. Merkezi idare mahalli idareleri kanunla kurar ve isterse buna son verir.
- c) Mahalli idareler bir derece özerk olsalar da merkezi idarenin mahalli idareler üzerinde idari vesayet yetkisi vardır.

II.BİLEŞİK DEVLET

İki veya daha fazla devletin sıkı veya gevşek bağlarla birleşmelerinden meydana gelmiş bir devlet çeşididir. Bu tür devletlerde yasama, yürütme ve yargı organlarına sahip ayrı devletler vardır. Bileşik devletlerde birden fazla anayasa, birden fazla hukuk düzeni yürürlüktedir.

Devlet Birlikleri

İki ayrı devletin ayrılıklarını az çok koruyarak birleşmesinden meydana gelen devlet şeklidir.

1. **Şahsi Birlik:** İki veya daha fazla monarşik devletin başına aynı hükümdarın geçmesiyle oluşur. Günümüzde yoktur. (1714-1737 İng. - Hannover)
2. **Hakiki Birlik:** İşçilerinde bağımsızlıklarını koruyarak dış ilişkileri bakımından bir devlet oluşturacak şekilde birleşirler. Her devlet kendi içinde egemen, hükümdarları ortak, dış ilişkilerinde bağımsız değildirler. Günümüzde yoktur.(Avust. Macar. İmp)

Devlet Toplulukları

Devletler, devlet birliğine göre daha sıkı bağlanmıştır.

1. **Konfederasyon:** Birden fazla bağımsız devletin uluslar arası hukuki kişiliklerini muhafaza etmek şartıyla belli bir amaçla, özellikle ortak savunmalarını sağlamak üzere kurdukları bir devlet topluluğudur.Özellikleri:

- İstedikleri zaman ayrılabilirler.
- İç ve dış alanda bağımsızlardır.
- Bir devlet değildir.
- Tüzel kişiliği yoktur.
- Konfederasyonun tek ortak organı diyet(meclis)tir.
- Bu meclislerde alınan kararlar hemen uygulanmaz, konfedere devletin onayı da gerekir.

AB konfederasyon ve federasyon arasında bir oluşumdur.

2. Federasyon: (ABD, Almanya ...) Uluslar arası bir kişiliğe sahip bir merkezi devlet ile uluslar arası kişiliğe sahip olmayan bölgesel devletlerin aralarında güvenceli bir yetki paylaşımı yaparak oluşturdukları devlet topluluğudur.

- Her devletin kendine has millet, ülke, egemenlik unsuru vardır.
- Federe devletler bölgesellerdir. Aralarındaki yetki paylaşımı mülki düzeydedir.
- Aralarındaki yetki paylaşımı anayasaldır. Anayasanın değişmesine federe devletin katılması gerekir.

	KONFEDERASYON	FEDERASYON
Kaynak	Uluslararası antlaşma ile kurulur.	Anayasa ile kurulur.
Bağın Niteliği	Akdi bağ vardır.	Anayasal niteliktedir.
Ayrılma Hakkı	Çıkabilir	Çıkamaz
Zorlama Gücü	Yoktur	Vardır
Uluslararası Kişilik	Üye devletlerinde var	Sadece federal devletin var
Dış İlişkilerde	Bağımsızdır	Federe devletler federal devlete bağlıdır.
Vatandaşlık	Sadece üye devletlerin	İki tür, federe, federal

	ÜNİTER DEVLET	FEDERAL DEVLET
Devlet Sayısı	Tek bir devlet vardır.	İki tür devlet var.1.Federal 2.Federe
Hukuk Düzeni	Tek bir hukuk düzeni	İki tür hukuk düzeni var. 1.Federal 2.Federe
Y.Y.Y Organları	Tektir.	İki türdür.
Yetki Paylaşımı	Merkezi idare ile mahalli idareler arasında kanunla yapılır.	Federal devlet ile federe devletler arasındaki yetki paylaşımı anayasa ile yapılmıştır.

.....

FEDERASYON (FEDERAL DEVLET) (BÖLÜM 10)

Federal Devlet: Merkezi devlet de denir. Federal devlet federe devletlerden ayrı ama onların üstüne konulmuş bir devlettir.

Federe Devletler: Eyalet de denir. Bunlar federasyonun kurucu devletleri veya birimleridir. Federasyonda gerek federe devletler gerekse federal devler, devlettirler.

A) FEDERAL DEVLET

Federal devlet, federasyonu oluşturan devlet türlerinden biridir. Federal devlet kendini oluşturan federe devletlerin dışında ayrı bir varlıktır. Federal devletin gerek iç hukuk

gerekse uluslararası bakımdan tüzel kişiliği vardır. Federal devlet de insan, ülke ve egemenlik unsurundan oluşmuştur.

1. Federal Devletin Millet, Ülke ve Egemenlik Unsurları:

- Federal devletin insan unsuru aynı zamanda federe devletin de insan unsurudur. Yani bir kişi hem Texas vatandaşı hem ABD vatandaşı olabilir
- Federal devletin toprak unsuru federe devletlerin toprak unsurunun bütünüdür.
- Federal devletin kendini oluşturan federe devletlerden farklı kendine has bir egemenliği vardır.

2. Federal Devletin Yasama, Yürütme ve Yargı Organları:

- Yasama Organı: Devlet olarak katılma ve eşit temsil ilkeleri geçerlidir.(Her federe devlet federal yasama organında devlet olarak temsil edilmelidir.) Bu ilke federal yasama organlarının 2 meclisli olmalarına yol açmıştır.
 - İki Meclislilik: Federe devletlerin federal yasama organında temsilini sağlamak amacıyla istisnasız her devletin yasama organı 2 meclislidir. Bu meclislerden biri federal halkı, diğeri federe devletleri temsil eder.
 - Eşit İki Meclislilik: 1. Ve 2. Meclislerin yetkileri birbirine eşit veya yakındır.
 - İkinci Mecliste Eşit Temsil: Federe devletlerin federal yasama organında eşit temsili vardır.
- Yürütme Organı: Bu devletin federal devlet olmasından kaynaklanan önemli özelliği yoktur. Bir federal devlette yürütme organı Monist veya Dualist yapıda olabilir.
- Yargı Organı: Her federal devlette muhakkak bi federal yüksek mahkeme vardır.

B) FEDERE DEVLETLER

İçinde yer aldığı federal devletten ayrı bir varlığa sahiptir. Federe devletlerde birer devlettir. Federe devletlerinde ülke, millet, egemenlik unsurları vardır.

- Her federe devlet diğeriyle eşittir.
- Her federe devlet kendi iç işlerinde bağımsızdır.
- Her federe devletin kendine has bir anayasası ve kanunları vardır. Yani bir hukuk düzeni vardır.
- Her federenin kendine has yasama, yürütme, yargı organı vardır.
- Federe devletlerin uluslararası kişiliği yoktur.

FEDERASYONUN HUKUK DÜZENİ

Birden fazla hukuk düzeni vardır. Federal devletin hukuk düzeni ve federe devletin hukuk düzenleri, federal hukuk bütün federe hukuk düzenlerinde de uygulanır. Federe devlette hem federal hukuk hem de federe hukuk uygulanır. Federal hukuk üstündür.

FEDERAL D. İLE FEDERE D. ARASINDA YETKİ PAYLAŞIMI

Federalizmin özünü, federal devlet ile federe devlet arasında yapılan yetki paylaşımı oluşturur. Adem-i Merkeziyet (Yerinden Yönetim) sisteminden farklı olarak Federalizm de yetki paylaşımı oldukça güvenceli bir yetki paylaşımı olması gerekir.

Federal istese de federeye verilen yetkileri geri almamalı, federenin yetki alanındaki kanunlarda işlem yapmamalı, kendi iradesini federeye empoze etmemeli, yetki güvenceli paylaşılmazsa Adem-i Merkeziyetçilik olur.

Yetki Paylaşımının Güvenceli Olmasının Şartları:

1. Bu yetki paylaşımı yazılı ve katı bir anayasa ile yapılmış olmalıdır. Usuller:
 - a. Federal Devletin Yetkilerini Sayma:
Birinci usulde federalin yetkileri anayasada tek tek sayılır. Kalan (Bakiye) yetkiler federeye bırakılmıştır. Bu usulde federe genel yetki, federal istisnai yetkidir.(ABD,Almanya)
 - b. Federe Devletlerin Yetkilerini Sayma:
Bakiye yetkiler federale bırakılır. Federalin yetkisi genel, federenininki istisnaidir.
2. Anayasanın değiştirilmesine federe devletler de katılmalıdır.
3. Yetki uyuşmazlıklarının yargısal çözüm yolu olmalıdır.

Bu 3 şart olmadan federasyon olmaz.

FEDERASYONUN KURULMASI

Birleşme ve Ayrılma yoluyla kurulurlar.

FEDERALİZMİN NEDENLERİ:

- 1) **Tarihsel Nedenler:** ABD, Almanya ve İsviçre gibi federalizmin benimsendiği ülkeler tarihsel olarak her zaman bölünmüş ülkelerdir. Bu ülkeler hiç üniter olmamışlardır.
- 2) **Dış Tehdit:** Bir dış tehdidin varlığı veya uluslararası meselelerde daha etkili bir rol oynamakta federal yapıya zemin hazırlar.
- 3) **Coğrafi Büyüklük:** Yüz ölçümü çok büyük olan ülkelerin tek bir merkezden yönetilmesi güçtür.
- 4) **Kültürel ve Etnik Bölünmüşlük**

KORPORATİF FEDERALİZM

Yersel olmayan federalizme korporatif federalizm denir.(etnik) Başarı ile uygulanamamıştır. Etnik gruplar arasındaki çatışmalara çözüm olmayıp tersine çatışmayı şiddetlendirmiştir.

FEDERALİZMİN DEĞERLENDİRİLMESİ

- **Avantajları:** Federalizm yerel ve bölgesel taleplere haliyle daha iyi cevap verir. Diğer yandan federalizm devlet iktidarının federal devlet ile federe devletler arasında bölünmesi demektir. İktidarın sınırlandırılması demektir. Temel hak ve özgürlükler korunur.
- **Dezavantajları:** Federal sistemin karmaşık yapısı nedeniyle sistemin etkililik oranı düşük olabilir. Sistemde kararların alınması ve uygulanması bakımından düzensizlikler, gerilimler ortaya çıkabilir, hatta sistem tıkanabilir.

BÖLGESEL DEVLET

İçinde bölgesel yasama yetkisi dahil, bazı önemli yetkilere sahip, özerk bölgelerin bulunduğu üniter devlete verilen

isimdir. Bölgesel devlet federalizme göre daha merkeziyetçi ama üniter devlete göre ise daha az merkeziyetçidir. (İspanya, İtalya)

HÜKÜMET SİSTEMLERİ (BÖLÜM 11)

1. KUVVETLER AYRILIĞI TEORİSİ

Bir devlette yasama, yürütme ve yargı olmak üzere 3 ayrı kuvvetin bulunduğunu ve bunların birbirinden bağımsız olan 3 ayrı organa verilmesi gerektiğini savunan bir teoridir.

A. LOCKE

Kuvvetler ayrılığını teorileştiren, Montesquieu ise de bu ilkeyi ilk dile getiren kişi Locke' dur.

B. MONTESQUIEU

Gerçek kurucusudur.

Yasama Kuvveti: Geçici ve süreli kanun yapma, değiştirme, kaldırma

Yürütme Kuvveti: Savaş, barış, elçi,, güvenlik

Yargılama Kuvveti: Suçluları cezalandırma ve özel kişiler arasındaki uyuşmazlıkları çözme faaliyetleri

Eleştiriler:

- Egemenliğin tekliği ve bölünmezliği çelişir.
- Devlette tek ve ortak bir yönetim olmalıdır.
- Devlet kuvvetleri sorumluluktan bu yolla sıyrılabilir.
- Devlet, bloke olabilir, hareketsiz kalır.
- Siyasi partiler bu teoriyi etkisiz bırakır. Yasama da yürütmenin elindedir.
- Fonksiyonlar ayrılığı olabilir, kuvvetler değil.

Hükümet Sisteminin Tasnifi:

Hükümet Sistemleri			
Kuvvetler Birliği		Kuvvetler Ayrılığı	
Yürütmede Birleşme (Mutlak Monarşi)	Yasamada Birleşme (Meclis Hükümeti Sistemi)	Sert (Başkanlık Sistemi)	Yumuşak (Parlamentar Sistem)

A. KUVVETLER BİRLİĞİ SİSTEMLERİ

Yasama ve yürütme aynı eldedir. Ya yürütmede ya yasamada birleşirler.

Yürütme Organında Birleşme:

- a. **Mutlak Monarşi:** Yasama ve yürütme kuvvetleri hükümdarda toplanır. Yargı dahi hükümdardadır.
 - b. **Diktatörlük:** Yasama, yürütme ve yargı kuvvetlerinin tek bir kişinin veya grubun elinde toplandığı bir rejimdir. Demokratik değildir.
- Totaliter – Otoriter Diktatörlük**

Yasama Organında Birleşme:

Yasama ve yürütme yasamada birleşmiştir. Yani yasama hem kanun yapmakta hem de kanunları uygulamaktadır. Bunlara meclis hükümeti sistemi veya konvansiyonel sistem denir.

Jean-Jacques Rousseau' nun egemenliğin tekliği ve bölünmezliği ilkesine dayanır.

Meclis Hükümeti Sisteminin Yasama Organına İlişkin Özellikleri:

- Meclis, sadece tek meclisli olabilir.
- Meclis, kendi kendini toplantıya çağırır.
- Meclis, ancak kendi kendini fesh edebilir.
- Hep çalışır.

Meclis Hükümeti Sisteminin Yürütme Organına İlişkin Özellikleri:

- İcra Heyeti vardır, bakanlar kuruluna benzer.
- İcra heyetinin meclisten ayrı bir varlığı yoktur.
- Devlet başkanı yoktur.
- Başbakanlık makamı yoktur.
- İcra vekilleri arasında kolektif sorumluluk yoktur.
- İcra vekiller üyeleri meclis tarafından tek tek seçilir ve gerekirse görevden alınır.
- İcra vekilleri üyeleri meclise karşı bireysel olarak mutlak sorumludurlar.
- İcraatları konusunda emir ve talimat verebilir. Beğenmiyorsa yapacağı tek şey güvensizlik oyuyla düşürmektir.
- İcra vekillerinin aldığı kararlar, meclisin denetimine tabidir. Meclis icra vekillerinin kararlarını isterse değiştirir hatta onların yerine işlem tesis edebilir.
- İcra heyetinin meclis karşısında kullanabileceği hiçbir hukuki silah yoktur. İcra heyeti meclisi fesh etme, toplantıya engel olma.. gibi araçlara sahip değildir.

Meclis Hükümeti Sisteminde Yargının Durumu:

Yargıda meclise tabiidir.

- Teoride meclis icra heyetinden üstündür fakat pratikte bi gurup ele geçirir ve diktatörlüğe dönüşür. Meclis hükümeti sistemi olağanüstü dönemlerde uygulanmıştır.

B. KUVVETLER AYRILIĞI SİSTEMLERİ

Yasama ve yürütme ayrı organlardır.

1) SERT KUVVETLER AYRILIĞI BAŞKANLIK HÜKÜMETİ SİSTEMİ

Yasama ve yürütme, birbirinden mutlak surette ayrılmış iki organa verilmiştir. Bu organlar birbirinden tamamen bağımsızdır, güçleri eşit veya dengededir.

a) Asli Özellikler:

- i. Başkan halk tarafından seçilir.
- ii. Başkan yasanın güvenine dayanmaz.(Başkan halka karşı sorumludur, yasama başkanı görevden alamaz, görev süresi boyunca icra da bulunur.)
- iii. Yürütme tek kişiden oluşur.

b) Tali Özellikler:

- i. Başkan yasama organını fesh edemez.
- ii. Aynı kişi hem yürütmede hem yasama da yer alamaz.

iii. Başkan, yasama organının çalışmasına katılamaz.

Başkanlık Sisteminde Karşılıklı Etkileşim Araçları:

- a. **Atamalar:** Yürütmenin elindedir. Ancak bazı önemli atamalar senato onayına tabidir. Başkan atamalarda senato ile uzlaşmalıdır.
- b. **Milletler Arası Antlaşmaların Onaylanması:** Yetki başkana ait olsa da senatonun onayı gerekir.
- c. **Meclis Araştırması:** Meclis başkanı görevden alamasa da araştırma komisyonları sayesinde yürütmeyle ilgili araştırma yapabilir.
- d. **Suçlama:** Siyasi nitelikte değil ancak cezai nitelikte bir suçtan dolayı, başkan senato tarafından yargılanabilir.(Impeachment)
- e. **Bütçe:** Yürütmenin bütçeye ihtiyacı vardır. Kongre başkanın bütçesini onaylayabilir veya kısımlarını.
- f. **Veto:** Başkan beğenmediği bir kanunu veto eder.
- g. **Mesaj:** Başkan kanun teklif edemese de istediği kanunların çıkmasını telkin eder.

Güçlü Yanları:

1. Başkanlık sistemi istikrarlıdır.
2. Başkanlık sistemi güçlü bir yönetim yaratır
3. Daha demokratiktir.

Zayıf Yanları:

1. Başkanlık sistemi rejim krizlerine yol açabilir. (Yasama ve yürütme birbirinin hukuki varlığına son veremediğine göre eğer bir kriz yaşanırsa yeni bir seçime gidilmez, askeri darbe yaşanabilir.)
2. Katıdır.(Başkan ve parlamento belirli süreler için seçilmiştir. Bir kere seçilmiş başkan, daha sonra halkın desteğini yitirse bile görevden alınamaz ayrıca uzlaşmaz bir parlamentoya başkan bir şey yapamaz.)
3. Çift Meşruluk sorununa yol açabilir.(Parlamento ve başkan halk tarafından seçildiğinden her ikisi de ayrı ayrı meşruluk iddiasında bulunabilir, işbirliği yapmaktan kaçınabilir, sistem kitlenebilir.)
4. Siyasal kutuplaşmaya yol açabilir.(Kazanan her şeyi kazanmakta, kaybeden de her şeyi kaybeder. Seçimde kaybedenler siyasal mücadeleden tamamiyle dışlanır.)
5. İktidarın kişileşmesine yol açabilir. (Yürütme tek kişiden olduğundan kendini kral gibi hissedebilir.)

Yarı Başkanlık Sistemi

Cumhurbaşkanının halk tarafından seçildiği parlamenter sisteme yarı başkanlık sistemi denir.

- Tek Başlı – İki Başlı Yürütme: Yürütme organı iki başlıdır. Bir tarafta Cumhurbaşkanı diğer tarafta hükümet vardır. Bu bakımdan parlamenter sisteme benzer.
- Seçim Usulü: Başkanlık sistemindeki seçime benzer.
- Yasanın Güveni: Hükümet yasama organına karşı sorumludur. Cumhurbaşkanı sorumlu değildir.

2) YUMUŞAK KUVVETLER AYRILIĞI PARLAMENTER HÜKÜMET SİSTEMİ

Yasama ve yürütme birbirinden yumuşak bir şekilde ayrılmıştır. Bu organlar karşılıklı olarak birbirinin hukuki varlığına son verebilir.

Asli Özellikleri:

- Hükümet yasama organından kaynaklanır.
- Hükümet yasama organına karşı sorumludur.
- Yürütme iki başlıdır.

Tali Özellikleri:

- Yürütme organı yasama organını fesh edebilir.
- Aynı kişi hem yürütmede hem yasama da yer alabilir.
- Bakanlar kurulu yasama organının çalışmasına katılır.

Karşılıklı Etkileşim Araçları:

- Kanun yapımına yürütmenin katılması
- Bütçe
- Uluslararası anlaşmalar
- Denetim

Bakanlar Kuruluna Hakim Olan İlkeler:

1. **Kolektif Sorumluluk:** Kurul bütün üyeleri ile hep birlikte sorumludur.
2. **Kolejyallik:** Karar yeter sayısı yoktur,
3. **Homojenlik:** Ortak bir siyasal çizgisi olduğu varsayılır.
4. **Dayanışma:** Kurul kararlarından farklı düşünen bakan ya susar yada istifa eder. Başka bir şey yapamaz.
5. **Gizlilik İlkesi**

4.Önceden Belirlenebilirlik	Yüksek	Düşük
5.Sistemin Tıkanması İhtimali	Yüksek	Düşük
6.Katılık/Esneklik	Katı	Esnek
7.Kutuplaşma	Yüksek	Düşük
8.İktidarın Kişiselleşmesinin İhtimali	Yüksek	Düşük
9.Devlet Başkanının İlimlaştırıcı Etkisi	Yok	Var

Rasyonelleştirilmiş Parlamentarizm

Sağlam bir parlamento çoğunluğuna dayanmayan hükümetlere güç ve istikrar kazandırmaya yönelik hukuki araçları içeren bir parlamentarizmdir.

- a) Hükümete İstikrar Kazandırmaya Yönelik Araçlar:
 - i. Yapıcı Güvensizlik Oyu: Yeni başbakan seçilmeden başbakan güvensizlik oyuyla düşemez.
 - ii. Fesih Tehdidi Altında Güvenoyu: Başbakan güven oyuyla düşmezse, isteği ile Cumhurbaşkanı meclisi fesih ettirebilir.
- b) Hükümete Etkinlik Kazandırmaya Yönelik Araçlar:
 - i. Blok Oylama: Ya Kabul et ya reddet
 - ii. "Giyotin": Ya kanunu kabul et yada hükümeti düşür
 - iii. Teşrii Zorunluluk Hali:Güvenoyuyla düşmeyen Başbakan cumhurbaşkanından teşrii zorunluluk hali ilanı isteyebilir,6 ay süre ile meclisin yerine geçip yasa çıkarabilir.
 - iv.

DEMOKRASİ KAVRAMI (BÖLÜM 12)

NORMATİF DEMOKRASİ TEORİSİ

Demokrasi eski yunanca da halk anlamına gelen "demos" ve yönetmek anlamına gelen "kratein" sözcüklerinin birleşmesiyle oluşmuştur. Halkın yönetimi demektir. Halkın, halk tarafından, halk için yönetimidir. Normatif anlamda demokrasi bir ideali, bir olması gerekeni yansıtır.

AMPİRİK DEMOKRASİ TEORİSİ

Olması gerekene değil olana bakar. Tam bir demokratik duyarlılık değil, nispeten çokça bir yurttaş grubunun uzun bir zaman boyunca arzularına cevap verebilmesidir. (poliarşi) Ortak Özellikleri:

- 1) Etkin siyasal makamlar seçim ile belirlenir.
 - 2) Seçimler düzenli aralıklar ile tekrarlanır.
 - 3) Seçimler serbesttir(Genel oy, eşit oy, gizli oy, açık sayım)
 - 4) Birden çok siyasal parti vardır.
 - 5) Muhalefetin iktidar olma şansı mevcuttur.
 - 6) Temel kamu hakları tanınmış ve güvence altına alınmış olmalıdır.
- Demokrasi, etkin siyasal makamların düzenli aralıklarla tekrarlanan, birden fazla siyasal**

	FARKLILIKLAR	BAŞKANLIK	PARLAMENTER
ASLI	Yürütme Organının Yapısı	Tek Başlı	İki Başlı
	Kaynağı	Halk	Parlamento
	Yürütmenin Yasamaya Karşı Sorumluluğu	Yok	Var
TALI	Yürütmenin Yasamayı Fesih Hakkı	Yok	Var
	Aynı Kişinin Yasama Yürütmede Görev Alması	Mümkün Değil	Mümkün
	Yürütmenin Yasama Çalışmalarına Katılması	Mümkün Değil	Mümkün

Başkanlık-Parlamenter Sistem Karşılaştırma

	BAŞKANLIK	PARLAMENT ER
1.İstikrar	Yüksek	Düşük
2.Etkinlik	Yüksek	Düşük
3.Hesap Sorulabilirlik	Yüksek	Düşük

partinin katıldığı, muhalefetin iktidar olma şansına sahip olduğu, serbest seçimlerle belirlendiği ve temel kamu haklarını tanınmış ve güvence altına alınmış olduğu bir rejimdir.

DEMOKRASİ ANLAYIŞLARI

Demokraside can alıcı kavram seçim kavramıdır. Seçimlerde genelde seçilen yönetici seçmenlerin çoğunluğunun değil, belki sadece %30'unun oyunu almış olabilir. En çok oy alan seçilir. Yani demokrasi nihai takdirde seçmenlerin çoğunun yönetimidir. Çoğunluğun yönetme hakkının mutlak veya sınırlı olmamasına göre çoğunlukçu-çoğulcu olmak üzere iki çeşittir.

A) ÇOĞUNLUKÇU DEMOKRASİ ANLAYIŞI

Devlet hakkın çoğunluğunun iradesine göre yönetilmelidir. Çoğunluğun kararı her şeyin üstündedir. Demokrasi özü itibarıyla çoğunluğun yönetimidir. Azınlık yönetemeyeceğine göre çoğunluk yönetecektir. Tarihte ve günümüzde bu anlayış uygulanmıştır. Çoğunlukçu demokrasi anlayışında çoğunluğun yönetme hakkı mutlakdır. Bu hak sınırlandırılmamıştır. Kökenini Jean Jacques Rousseau'nun genel irade görüşünden alır. "Genel iradenin mutlak, sınırsız, devredilemez, teslim edilemez ve bölünemez bir irade olduğunu savunmuştur."

Bu anlayışa göre demokrasilerde çoğunluğun kararını sınırlandırıcı, ılımlaştırıcı bazı araçlar (azınlık hakları, kuvvetler ayrılığı, çift meclis) yanlıştır.

Eleştiri: Çoğunluğun iradesinin yanılmaz olduğu ve her zaman kamu yararını amaçladığı varsayımı doğru değildir. Çoğunluk da yanlış kararlar verebilir. Azınlık hakları tamamen yok edilebilir.

B) ÇOĞULCU (PLÜRALİST) DEMOKRASİ ANLAYIŞI

Çoğulcu anlayış, toplumun çoğunluk tarafından yönetileceği düşüncesini reddetmez ama çoğunluğun yönetimi ile azınlıktaki halkın hakları arasında denge kurulması gerektiğini savunur. Çoğunluğun yönetme hakkı mutlak değildir. Azınlığın temel hakları ile sınırlıdır. Yazılı ve katı bir anayasa, kuvvetler ayrılığı teorisi, çift meclis, anayasa mahkemeleri çoğulcu anlayışa destek olur.

Militan Demokrasi Anlayışı: Demokrasi de kendini savunmak zorundadır. Bu anlayışa göre bir demokrasi kendi değerlerini korumak için siyasi ifade hürriyetini ve siyasi örgütlenme hakkını sınırlandırabilir. (Düşünce özgürlüğünün sınırlandırılması – siyasi özgürlüğün sınırlandırılması) (Parti Kapatmalar)

DEMOKRASİ MODELLERİ

Lijphart 2'ye ayırır. Çoğunlukçu demokrasi ve uzlaşmacı demokrasi. (Türk literatüründe kullanılan çoğunlukçu demokrasiden farklıdır.)

İki modeli ayırmak için şu şekilde ayrılır.

Hükümet kimin çıkarına hizmet etmelidir?

1. Cevap: Hükümet halkın çoğunluğuna hizmet etmelidir. (Çoğunlukçu)

2. Cevap: Hükümet mümkün olduğunca çok kişinin çıkarına hizmet etmelidir. (Uzlaşmacı)

ÇOĞUNLUKÇU DEMOKRASİ MODELİ

1. Hükümet koalisyon değil, tek partilidir.
2. Hükümetin parlamento karşısında üstünlüğü vardır.
3. İki parti sistemi vardır.
4. Çoğunluk seçim sistemi vardır.
5. Hükümet karşısında güçlü örgütler yoktur. (Sendika vb.)
6. Üniter ve merkezîyetçi bir devlet yapısı vardır.
7. Yasama iktidarı tek meclistir.
8. Anayasa yazısız ve yumuşaktır.
9. Anayasa yargısı mevcut değildir.
10. Merkez bankası yürütmenin denetimindedir. (İngiltere)

UZLAŞMACI DEMOKRASİ MODELİ

1. Yürütme koalisyon ile olur.
2. Yürütme ve yasama arasında kuvvet dengesi vardır.
3. Çok parti vardır.
4. Nispi temsil seçim vardır.
5. Örgütler vardır. (sendika vs.)
6. Federal ve Adem-i Merkezi yönetim vardır.
7. 1. ve 2. Meclislerin yetkileri çok yakındır.
8. Yazılı, katı anayasaları vardır.
9. Anayasa mahkemesi vardır.
10. Merkez bankası bağımsızdır.

EGEMENLİĞİN KULLANILMASI BAKIMINDAN DEMOKRASİ TİPLERİ (BÖLÜM 13)

DOĞRUDAN	TEMSİLİ	YARI-DOĞRUDAN
Eski Yunan, İsviçre (Kantonların Bazıları)	Almanya, İngiltere, Türkiye, ABD, Hollanda	İsviçre, İtalya
Halk Egemenliği	1. Temsili Vekâlet İlkesi	1. Referandum
Egemenliğin Devredilmezliği	2. Bütün Millet'in Temsili İlkesi	2. Halk Vetosu
	3. Emredici Vekalet Yasağı	3. Halk Teşebbüsü
	4. Azil Yasağı	4. Temsilcilerin Azli

1. DOĞRUDAN DEMOKRASİ

Halkın egemenliğini bizzat ve doğrudan kullandığı demokrasidir. Halk her konuda karar verir. Parlamento, hükümet, yargı organı yoktur. Yöneticiler yönetilenlerdir. Çok ütöpiktir.

*Halk Egemenliği Teorisi ve Rousseau'nun Egemenliğin Devredilmezliği Kuramı

2. TEMSİLİ DEMOKRASİ

Halkın egemenliğini kendi seçtiği temsilcileri aracılığıyla kullandığı demokrasi tipidir. Temsilciler egemenliği kendi adlarına değil, halk adına kullanırlar. Egemenlik değil, egemenliğin kullanılması devredilir.

Referandum gibi araçlar halkın zaman zaman yönetime katılmasının mümkün olmadığı temsili sistemlere ise saf temsili demokrasi denir.

Kökeni: Milli Egemenlik Teorisi: Milletin kendi adına konuşacak temsilcilere ihtiyacı vardır. Temsilcilerin işlemlerinin halkın onayına ihtiyacı yoktur. Temsilcilerin işlemleri bir başka makam tarafından denetlenemez. (Anayasa Yargısını reddeder)

Millet İle Temsilcileri Arasındaki Hukuki İlişki

- a. **Özel Hukuktaki Durum:** Kanuni temsil ve irade temsili olarak ikiye ayrılır. Kanuni temsil kanuna; iradi temsil ise temsil olunanın iradesine dayanır. İradi temsilin en yaygın şekli vekalet sözleşmesidir. Vekalet sözleşmesi, müvekkil, vekil arasında olur. Vekalet sözleşmesinde vekilin işlemleri doğrudan müvekkilden çıkıyormuş gibi kabul edilir.
- b. **Anayasa Hukukundaki Durum:** Vekalet teorisinden yararlanılmıştır. Bu şekilde yasama meclislerinin yetkilerini millet tarafından kendilerine verilen bir vekalet ile kazandıkları düşüncesini ileri sürerler. Millet ile milletvekilleri arasındaki ilişki bir vekalet ilişkisidir. Ancak vekalet ilişkisinin niteliği konusunda da iki görüş ortaya çıkmıştır. Birinci görüşe göre aynı özel hukuktaki gibidir yani emredici niteliktedir. Bu görüşe emredici vekalet teorisi denir. İkinci görüşe göre ise millet ile millet vekili arasındaki ilişki esasen bir vekalet ilişkisi olmakla birlikte bu vekalet siyasal niteliktedir, emredici değildir, temsili vekalet teorisi denir.

EMREDİCİ VEKALET TEORİSİ

- I. Emir ve talimat verme yetkisi
- II. Vekalet yetkisini aşma yasağı
- III. Azil yetkisi
- IV. Hesap verme zorunluluğu
- V. Vekilin sorumluluğu
- VI. Milletvekilinin maaşının seçmenler tarafından ödenmesi

Milletvekilleri seçmenlere tabiidir. Sadece bir sözcüdüdür. (Günümüzde emredici vekalet teorisini uygulayan ülke kalmamıştır. (Eskiden Fransa))

Eleştiri: Emredici vekalet her milletvekilinin kendi seçim çevresinin emir ve talimatlarıyla bağlı olması milli birliği bozucudur. Böyle bir sistemde ulusal çıkarlar karşısında yerel çıkarlar üstün gelebilir.

*Milli egemenlik teorisi ile bağdaşmaz.

*Seçmenlerin her konuyu önceden görüp, o konuda milletvekillerine talimat vermeleri mümkün değildir. Seçmen her gün milletvekilinin ne yaptığını nasıl oy kullandığını takip edemez. Milletvekilleri verimli çalışamaz.

TEMSİLİ VEKALET TEORİSİ

Geçerli olan teori temsili vekalet teorisidir. Temelde yine bir vekalet ilişkisi vardır, ancak siyasal niteliktedir.

- I. Bütün milletin temsili ilkesi
- II. Kolektif vekalet ilkesi (bütüne verilmiş vekalet)
- III. Genel vekalet (belli işler için değil, milleti temsil var)
- IV. Emredici vekalet yasağı
- V. Azil yasağı
- VI. Sorumsuzluk
- VII. Serbestlik
- VIII. Maaşın serbest bütçeden ödenmesi

3. YARI DOĞRUDAN DEMOKRASİ

Yarı doğrudan demokrasi egemenliğin kullanılmasının halk ile temsilcileri arasında paylaştırıldığı demokrasi tipidir. Egemenliğin kullanımı esasen halkın seçtiği temsilcilere verilmiştir ancak bazı durumlarda referandum gibi bazı araçlarla seçmenlerde egemenliğin kullanılmasına doğrudan katılmıştır.

1. REFERANDUM (HALK OYLAMASI)

Referandum parlamento tarafından kabul edilen veya edilecek olan bir kanun metninin halkın onayına sunulmasıdır.

- a) Yapılış Zamanı Bakımından:
 - i. Ön Referandum: Kanunun parlamento tarafından yapılmasından önce kanun konusu olan konunun seçmen topluluğuna sorulmasıdır.
 - ii. Sonraki Referandum: Kanun parlamento tarafından yapılmasından sonra olur.
- b) Bağlayıcılığı Bakımından:
 - i. İstisari Referandum: Danışma niteliğindedir, hukuken bağlamaz.
 - ii. Tasdiki Referandum: Onay referandumu da denir. Hukuken bağlayıcıdır.,
- c) Başvuruluşu Bakımından:
 - i. Mecburi Referandum: Bazı konularda referandum zorunludur.
 - ii. İhtiyari Referandum: Bazı konularda isteğe bağlıdır.
- d) Konuları Bakımından:
 - i. Kurucu Referandum: Yeni bir anayasanın kabulü veya mevcut bir anayasada değişiklik yapılması konusunda..
 - ii. Teşrii Referandum: Olağan kanunlarla ilgilidir.

2. HALK VETOSU

Parlamento tarafından usulüne uygun olarak kabul edilen kanunun halkın inisiyatifi ile düzenlenen bir referandum neticesinde reddedilerek yürürlüğe girmesinin engellenmesidir.

3. HALK TEŞEBBÜSÜ

Halkın istediği ama parlamentonun çıkarmaya yanaşmadığı kanunun çıkarılmasını sağlayıcı araçtır. (İsviçre)

- a) Tasarılı Teşebbüs
- b) Tasarısız Teşebbüs

4. TEMSİLCİLERİN AZLI

Temsili demokrasi de temsilci azledilemez. Yarı doğrudan demokraside halk temsilciden memnun kalmazsa azledilebilir. Bireysel ve kolektif olmak üzere iki çeşidi vardır.

- Recall(Geri Çağırma): Bireysel azil usulüdür. Teklif edilmesi zor şartlara bağlanmıştır.
- Kolektif Azil(Abberufungsrecht): Kanton meclisin tamamını görevden alır. Önce azil için imza sonra referandum olur.

DEĞERLENDİRİLMESİ:

Olumlu:

- Demokrasi ile uyum içindedir.
- Halkın demokratik eğitimini sağlar.
- Parlamentoların zorbalığını engeller.
- Siyasal partilerin zararını engeller.
- İstikrar ve barış sağlar.

Olumsuz:

- Halk karar almaya ehil değildir.
- Parlamentonun değerinin düşürür.
- Parti organlarının bütünlüğünü bozar.
- Araçları masraflı ve yavaştır.
- Halkı bıktırabilir.
- Hürriyetler bakımından tehlikeli olabilir.
- İstikrarı bozabilir.
- Plebisite dönüşebilir.

SEÇİMLER (BÖLÜM 14)

I.OY HAKKI

Oy: Bir kişinin seçilmesi veya bir metnin kabul edilmesi veya reddedilmesi konusunda açıklanan irade beyanıdır.

Seçim: Temsilci olacak kişilerin veya yöneticilerin oy hakkına sahip kişiler tarafından oy kullanılarak belirlenmesi işidir.

Oylama: Bir kanun metninin oy hakkına sahip kişiler tarafından oy kullanılarak kabul veya reddedilmesidir.

Oy Hakkı: Saf temsili demokraside oy hakkı, sadece seçme hakkını içermesine karşılık, yarı doğrudan demokraside hem oy hakkı hem de seçme hakkını içerir.

A. OY HAKKININ ŞARTLARI:

- Olumlu Şartlar**
 - Vatandaşlık
 - Yaş
 - Seçmen listesine yazılı olmaz
- Olumsuz Şartlar**
 - Ehliyetsizlik(kısıtlı olma, akıl hastalığı, yaşlılık)
 - Liyakatsizlik(yüz kızartıcı suç işlemiş vb.)

B. OY HAKKININ İLKELERİ

- Genel Oy İlkesi:** Herkesin oy hakkına sahip olması anlamına gelmez. Yukarıdaki şartlar aranır. Kısıtlı olmayan oy genel oydur.
Genel Oy İlkesinin Tersi: Kısıtlı Oy

- Servete bağlı oy
- Yeteneğe bağlı oy
- Vergiye bağlı oy
- Cinsiyet ve Irk şartlarına bağlı oy

2) Eşit Oy İlkesi:

Bir kişi bir oy. Herkes bir oy kullanır ve oylar eşit derecededir. Hala geçerlidir. Kökeni Rousseau nun toplum sözleşmesine dayanır.

Eşit Oyun Tersi Çoğul Oy: Geçmişte bazı seçmenlere birden fazla oy kullanma hakkı tanınmıştır.

Çok Oy: Bir seçmen birden fazla seçim çevresinde oy kullanma hakkına sahiptir.

Çift Oy veya Ek Oy: Bir seçmen aynı seçim çevresinde tek başına birden fazla hakka sahiptir.

Aile Oyu: Aile reislerinin ailelerinde bulunan kişi sayısında oy hakkına sahip olmasını öngörür.

3) Tek Dereceli Seçim veya Doğrudan Oy İlkesi:

Seçmenler bizzat ve doğrudan doğruya temsilcilerini seçerler. Doğrudan oy sisteminde seçen ile seçilen arasına bir aracı girmez. Günümüzde kabul edilen ilkedir.

4) Bireysel Oy İlkesi:

Grupların değil bireylerin oy hakkına sahip olmasıdır.

5) Kişisel Oy İlkesi:

Oy verme hakkına sahip kişinin bizzat sandık başına giderek oy pusulasını kendi eliyle sandığa atması anlamına gelir.

6) Gizli Oy İlkesi:

İradenin baskıdan uzak olmasını sağlar.

7) Mecburi Oy ve İhtiyari Oy İlkeleri:

Mecburi Oy: Görevdir, Zorunludur. Cezaya tabidir.

İhtiyari Oy: Ödevdir, isteğe bağlıdır. Genelde kullanılır.

8) Açık Sayım ve Döküm İlkesi:

9) Serbest Oy ve Seçimlerin Serbestliği İlkesi:

Vatandaşların hiçbir baskı altında olmadan oy kullanabilmelerini ifade eder. Seçmen bağımsızdır.

10) Seçim Uyuşmazlıklarının Yargısal Çözümü İlkesi:

Seçimlerde uyuşmazlıklar olabilir. Çözümü için 2 sistem vardır.

- Siyasal Çözüm:** Çözüm yasama meclislerine bırakılır. Gelenekseldir, tarafsız olamaz.
- Yargısal Çözüm:** Siyasal çözüme göre yenidir fakat yaygınlaşmaktadır. Daha tarafsızdır, seçimlerin serbestliğini sağlar.

II. SEÇİM SİSTEMLERİ

Oyların milletvekillerine dönüştürülmesinde kullanılan teknik usullerdir.

Seçim Çevresi: Hollanda ve İsrail hariç seçimler ülke düzeyinde değil belli bir idari birimler esas alınarak yapılır.

SEÇİM SİSTEMLERİ			
Çoğunluk Sistemi		Nispi Temsil Sistemi	
Tek Türlü 1. Tek isimli 2. Listeli	İki Türlü 1. Tek isimli 2. Listeli	Ulusal düzeyde	Seçim Çevresi Düzeyinde 1. En büyük artık usulü 2. En kuvvetli ortalama 3. Milli bakiye usulü 4. d'Hondt Usulü

❖ ÇOĞUNLUK SİSTEMİ

Bir seçim çevresinde en çok oyu alan parti o seçim çevresindeki milletvekilliklerinin tümünü alır.

a. Tek Türlü Çoğunluk Sistemi:

Belirli bir seçim çevresinde en çok oyu alan aday veya en çok oyu alan partinin bütün adayları seçilmiş olur. Diğer partiden daha fazla oy yeterlidir.

i. **Tek İsimli Tek Türlü Çoğunluk Sistemleri:** Ülke, her biri sadece 1 millet vekili çıkarak seçim çevrelerine bölünür. En çok oy alan aday, diğer adayların aldıkları oy toplamı ne olursa olsun seçilir.

ii. **Listeli Tek Türlü Çoğunluk Sistemi:** Ülke, her biri birden fazla milletvekili çıkaran seçim çevrelerine bölünür. Partiler listelerle girerler seçime, en çok oyu alan liste vekillerin tümünü çıkarır.

b. İki Türlü Çoğunluk Sistemi:

İlk seçimde mutlak çoğunluk sağlanamazsa, ikinci seçim yapılır. İkincide mutlak çoğunluk aranmaz en fazla oy alan aday kazanır.

i. Tek İsimli İki Türlü Çoğunluk Sistemi

ii. Listeli İki Türlü Çoğunluk Sistemi

❖ NİSPİ TEMSİL SİSTEMİ

Her partinin seçmenlerden aldığı oy oranında milletvekili çıkarmasını öngörür. Seçim çevresinin büyüklüğü ile bağdaşır.

I. ULUSAL DÜZEYDE NİSPİ TEMSİL

Tüm ülke tek bir seçim çevresi olarak kabul edilir.

Ulusal düzeyde uygulanır. (İsrail, Hollanda)

Ör: 20.000.000 geçerli oy ve 200 milletvekili
 $20.000.000/200=100.000$

A partisi: 16.000.000 = 160 Milletvekili

B partisi: 4.000.000 = 40 Milletvekili

II. SEÇİM ÇEVRESİ DÜZEYİNDE NİSPİ TEMSİL

Her parti o seçim çevresinde çıkan milletvekili sayısı kadar aday içeren liste ile seçime katılır. Kural olarak her parti aldığı oy oranında milletvekili çıkarır.

Seçim Kotası: Bir seçim çevresinde kullanılan geçerli oylar toplamının o seçim çevresinin çıkaracağı millet vekili sayısına bölünmesi ile bulunur.

5 Milletvekili, 100.000 geçerli oy

A partisi: $36.000/20.000=1$ Milletvekili - 16.000 artık oy

B partisi: $28.000/20.000=1$ Milletvekili - 8.000 artık oy

C partisi: $24.000/20.000=1$ Milletvekili - 4.000 artık oy

D partisi: $12.000/20.000=0$ Milletvekili - 12.000 artık oy

1) En Büyük Artık Usulü

Kalan milletvekilleri, artık oyların büyüklüğüne göre dağıtılır. Ör: A partisi 16.000, D partisi 12.000 artık oy aldıkları için kalan 2 milletvekilini paylaşırlar.

A=2, B=1, C=1, D=1

2) En Kuvvetli Ortalama Usulü

İlk dağıtım sonucunda kazandıkları milletvekili sayısına 1 eklenerek bulunan sayıya bölünür. Bu işlemde elde edilen sayılar büyükten küçüğe sıralanır. Açıkta kalan vekiller sırasıyla bunlara dağıtılır.

Ör: A partisi: $36.000/2(1+1)=18.000$

B partisi: $28.000/2(1+1)=14.000$

C partisi: $24.000/2(1+1)=12.000$

D partisi: $12.000/1(0+1)=12.000$

A=2, B=2, C=1, D=0

3) Milli Bakiye Usulü

Ülke genelindeki bütün artık oylar ve açık milletvekilleri bir merkezde toplanır. Artık oylar toplamı artık vekiller toplamına bölünerek ulusal seçim kotası bulunur. Sonra her partinin artık oylar toplamı bu kotaya bölünerek ne kadar vekil verileceği hesaplanır

Ör: Artık Oy=40.000 Açık Vekil=2

$40.000/2=20.000$ ulusal seçim kotası

4) D'Hondt Usulü:

A Partisi	36.000	18.000	12.000
B Partisi	30.000	15.000	10.000
C Partisi	24.000	12.000	8.000
D Partisi	10.000	5.000	3.333

A=2, B=2, C=1, D=0

Türkiye'de kullanılır.

NİSPİ TEMSİL USULÜND LİSTE ÇEŞİTLERİ

- Bloke Liste Usulü:** Seçmene listede yer alan adaylar arasında tercih yapma imkanı tanınmaz. Seçmen listeyi sandığa atar.
- Tercihli Oy:** Seçmen oyunu verdiği partinin listesinden bir adayı tercih etmesine imkan verilir.
- Karma Liste Usulü:** Seçmene çeşitli partilerin listesinden bulunan adaylar arasında bir liste yapıp sandığa atma hakkı tanınır.

Tek Türlü Çoğunluk Sistemi --- İki Parti Sistemi		Nispi Temsil Sistemi ---- Çok Parti Sistemi	
İstikrarlı Demokrasi	Yüksek Nitelikli Demokrasi	İstikrarsız Demokrasi	Düşük Nitelikli Demokrasi

YASAMA (BÖLÜM 15)

Yasamanın kuruluşu, teşkilatı ve oluşumu açısından incelenmesi yasama organı, görev ve yetkileri, işlemleri faaliyetleri inceleniyorsa yasama fonksiyonudur.

I. YASAMA ORGANI

İngiltere’de Parlamentonun Doğuşu:

Norman İstilasından Önce(1066): Parlamento ilk defa İngiltere’de ortaya çıkmıştır.1042 tarihinden itibaren Anglo-Sakson krallığı kurulmuş ve bu krallıkta “Witan” denilen krallığın ileri gelenlerinden oluşan bir meclis vardır.

Norman İstilasından Sonra: Normanlar 1066 da Anglo-Sakson İmparatorluğunu yıktılar. Fakat örf ve adetlere saygı gösterdiler ve Witan meclisini dağıtmayıp buna başkanlık ettiler. Witan meclisi feodal beylerin, asilzadelerin ve din adamlarının bulunduğu bir “Magnum Concilium(Büyük Şura)” oldu.

Magna Carta Libertatum(1215): Kral yurtsuz John ülkeyi kötü yönetti. Baronlar da John’a karşı ayaklandılar ve baronlarla anlaşmayı kabul etti ve onların isteklerini bu fermana yazdırdı.

Simon de Montfort(1265): Parlamento baronlar, kontlar ve ruhban sınıfı dışında şövalyeler ve şehirli de, yani halk da temsil edilmeye başlandı.

Model Parlamento(1295): Savaş içinde bulunan Kral vergi toplamak, vergi toplayabilmek için de parlamentoyu toplamak zorundaydı. Parlamentonun amacı vergi olunca Ruban sınıfı artık bu toplantılara katılmadılar.

Parlamentonun İkiye Bölünmesi(1332): Baronlar ve Kontlar ayrı bir salonda toplanmak istediler(Lordlar Kamarası), şehir ve kasaba temsilcileri de ayrı salonda kaldılar(Avam Kamarası).

Kral Avam Kamarasına katılmazdı. Buradaki kararları Speaker(1377) krala okurdu, zamanla başkanlık etmeye başladı.

Parlamentonun Yasama Yetkisini Ele Geçirmesi(1400): Bu zamana kadar kanun yetkisi yoktu. Dilekçe ve Vergi muvafakat(vergi onayı) Silahını kullanarak yasama yetkisini aldı ancak kralın yasama gücü gitmedi.

Petition of Rights(1628): Kimse, parlamento kararı olmadıkça vergi ödemek zorunda değildir.

1648 Devrimi: Meclis bu durumdan istifade etti, kralın iki bakanını astırttı, çıkan vergileri ilga etti. Bu durumda iç savaş çıktı ve kral yenildi. Avam kamarası Lordlar kamarasını da ilga etti ve Cumhuriyeti ilan etti.(1649-1653) Sonra Cromwell dikta rejimi kurdu ve tekrar saltanata döndü.

Bill of Rights(1689): Parlamento seçimlerinin serbest olarak yapılacağı, parlamentonun devamlı olarak toplanacağı, kanunsuz vergi alınamayacağı, kralın kanunların uygulanmasını fermanla, kararname ile askıya alamayacağını, kralın kanunların kişilere uygulanmasında muafiyet tanıyamayacağı vs. öngörüyordu.

Act of Settlement(1701): Protestan bir kral tahta çıkınca parlamento durumu kendi lehine tekrar değerlendirdi ve bu beyannameyi yayınlattı. Bundan sonra da genel olarak parlamentonun yapısı belirlenmiş oldu.

PARLAMENTOLARIN YAPISI

1. Tek Meclislilik

Parlamentonun tek bir meclisten oluşması durumudur. Daha sıklıkla görülmektedir.

2. İki Meclislilik

Parlamentonun iki meclisten oluşmasıdır.

Birinci Meclisler İle İkinci Meclisler Arasındaki Farklar:

- Üye sayısı bakımından 2. Meclisler, 1. Meclislerden genellikle daha küçüktür.
- 2. Meclislerin yasama dönemleri, 1. Meclislerin yasama dönemlerinden genellikle daha uzundur.
- 1. Meclislerinin üyeler tek seferde yenilenir, 2. Meclislerde kısmi yenileme söz konusudur.
- 2. Meclislerin yetkileri genellikle 1. Meclislerden daha azdır. Federal devletlerde eşit olabilir.
- Hükümetler genelde 2. Değil 1. Meclisler karşısında sorumludur.
- 1. Meclisin üyeleri genel oyla ve tek dereceli seçimlerle seçilirken, 2. Meclislerin üyeleri değişik şekillerde(ırsi, başkan tarafından atama) belirlenmektedir.
- 2. Meclislere seçilebilmek için 1. Ye oranla yaş sınırı daha yüksektir.

Nedenleri:

1.Federalizm 2.Nüfus Büyüklüğü 3.Tarihsel Sebepler

Olumsuz:

- 1) İki meclis sistemi gereksizdir. Çünkü eğer 2. Mecliste demokratik bir şekilde seçilecekse 1. Sinin kopyası olacaktır.
- 2) Antidemokratiktir. Seçimi 1. Ye benzemeyecekse (devlet başkanı tarafından atama gibi) kaçınılmaz olarak antidemokratik olacaktır.
- 3) Yasama çalışmaları yavaştır. Bloke edilebilir.
- 4) Egemenliğin tekliği ve bölünmezliği ilkesine aykırıdır.

Olumlu:

- 1) Demokrasiyi güçlendirir.
- 2) Kanun tasarısı ve teklifleri daha iyi bir şekilde incelenir ve tartışılır.
- 3) 2. Meclisler, 1.meclislerin despotizmini engeller.
- 4) Kuvvetler ayrılığı ilkesine daha uygundur.
- 5) 2. Meclisler istikrar ve devamlılık unsurudur.

***Parlamento Üyelerinin Seçimi:** Üyeliğe aday olunabilmesi için seçilme yeterliliğinin olması gerekir. Tek meclislerde ve iki meclisli parlamentoların ilk meclislerinde halk tarafından, genel oy, tek dereceli ve serbest seçimlerle seçilmektedir. İkinci meclislerde farklı seçim yöntemleri vardır.

*Parlamento Üyelerinin Hukuki Statüsü:

Yasama Bağdaşmazlığı: Parlamento üyesinin parlamento üyesi iken belirli bazı işleri yapmasının yasak olması demektir. (Kamu görevinde olamaz.)

Yasama Bağışıklıkları:

i. Yasama Sorumsuzluğu: Yasama görevlerini yerine getirirken sarf ettikleri sözlerden açıkladıkları düşüncelerden ve verdikleri oylardan dolayı herhangi bir hukuki veya cezai takibata uğramayacakları anlamına gelir.

ii. Yasama Dokunulmazlığı: Üyeler hakkında suç işlediklerinden bahisle parlamentonun izni olmadan cezai takibatta bulunulamayacağı anlamına gelir.

Parlamento Üyeliği Tazminatı: Bazı ülkelerde maaş, bazı ülkelerde tazminat şeklinde olur.

PARLAMENTONUN İÇ YAPISI VE ÇALIŞMA DÜZENİ

1. PARLAMENTOLARIN İÇ YAPISI

Parlamentolar bir başkan tarafından yönetilir ve temsil edilir. Başkanın yanında divan bulunur. Genellikle meclis divanları başkan, başkan vekilleri, idare amirleri ve sekreterlerden oluşur. İdare amirleri meclisin iç düzenini sağlarlar. Sekreterler oyları sayarlar, toplantı tutanaklarını iyi bir şekilde tutulmasını gözetirler.

2. PARLAMENTOLARIN ÇALIŞMA DÜZENİ

Çalışmaları, zaman dilimlerine ayrılmıştır. En büyüğü "yasama dönemi" en küçüğü "seans" tır. Parlamento toplantı yeter sayısına uygun olarak toplanır ve önceden belirlenen gündemi (parlamentonun çalışma prog.) görüşür. Parlamentoda karar, oylama yapma sureti ile alınır. Anayasalar ve iç tüzükler genellikle nispi çoğunluk veya toplantıya katılanların salt çoğunluğu esasını kabul etmektedirler.

II. YASAMA FONKSİYONU

- 1. MADDİ KRİTER:** Devletin hukuki fonksiyonlarının tasnifini, bu fonksiyonların ifasından başvuru işlemlerin hukuki mahiyetine göre yapmaktadır. (işlemi yapana değil işlemin özüne bakar.)
 - a. Yasama Fonksiyonu:** Kural koymak, yani genel, sürekli, objektif, kişisel olmayan işlemler yapmak demektir.
 - b. Yürütme Fonksiyonu:** Devletin, kendisiyle hukuki işlemler yapmak, yani sübjektif hukuki durumlar doğurmak veya objektif bir hukuki durumun şartını belirlemek amacıyla irade açıklama fonksiyonudur.
 - c. Yargı Fonksiyonu:** Hukuki uyumsuzlukları ve hukuka aykırılık iddialarının çözümleyen ve karara bağlayan devlet fonksiyonudur.

Eleştirisi:

1. Yürütme organlarının tüzük, yönetmelik gibi düzenleyici işlemlerini, maddi nitelik bakımından yasama işlemlerinden ayırmaya imkan yoktur.

2. Yasama organlarının da bireysel nitelikte işlemleri vardır. (Yasama dokunulmazlığının kaldırılması kararı)
3. Yasama organının da bazı işlemleri "iddia-tespit-müeyyide" aşamalarını içermektedir. (Meclis soruşturması)
4. Yürütme ile yargıyı ayırmada yetersiz kalır. (memura disiplin soruşturması sonucu ceza verilmesi)

2. **ORGANİK KRİTER:** Devlet fonksiyonlarını ifa eden organa ve yapılış şekillerine göre tasnif etmektedir. Bu tanıma göre yasama fonksiyonu yasama organlarının yaptığı işlemler, yürütme fonksiyonu yürütme organlarından çıkan işlemler, yargı fonksiyonu yargı organından çıkan işlemlerdir.

III. YASAMA İŞLEMLERİ

Yasama organının belli bir sonuç doğurmaya yönelik irade açıklamasıdır. Yasama organları tarafından yapılır.

*Yasama organlarının tüzel kişilik sıfatından kaynaklanan işlemleri yasama işlemi değildir. (Parlamento başkanlıkları mal varlığı sahibi olabilir. Bina, mobilya, taşıt gibi..)

Yasama işlemleri ile Parlamento başkanlıklarının tüzel kişilik sıfatından kaynaklanan işlemlerini birbirinden ayırmak gerekir.

Yasama İşlemlerinin Türleri: Parlamento Kararı ve Kanun

Parlamento Kararları: Parlamentoların iç yapısına ve çalışma düzenine ilişkin olarak veya parlamentoların yürütme ve yargı organlarıyla ilişkileri çerçevesinde aldığı kararlardır.

Kanun: Yasama organı tarafından yapılan ve parlamento kararları dışında kalan işlemlerdir.

Bu iki unsurun kabul edilme ve yayımlanma usulleri farklıdır. Kanunlar kabullerinden sonra başkana veya devlet başkanına sunulur, parlamento kararları direkt parlamento başkanlığı tarafından yayımlanır.

Kanunlar anayasal yargının denetimine tabidir, parlamento kuralları denetime tabi değildir.

Kanunların Yapılış Usulleri:

- a. Öneri:** Genellikle parlamento üyeleri (kanun teklifi) ve bakanlar kurulu (kanun tasarısı) yetkilidir.
- b. Görüşme:** İlk komisyonda görüşülür sona genel kurula gelir. Görüşülebilmesi için toplantı yeter sayısı gereklidir.
- c. Kabul:** Görüşmeler tamamlandıktan sonra oylamaya geçilir. Anayasalarda belirlenmiş oylama usulü ve kabul yeter sayılarına göre değerlendirilir.
- d. Onay, İsdar veya Yayımlama:** Kanun yayımlanmak üzere başkan yada kral, cumhurbaşkanına gelir. Anayasanın belirlediği şekiller vardır. Bunlar:
 - i. Mutlak Veto:** Yürütmenin başı onaylamadan hiçbir şekilde yürürlüğe girmemesidir.

- ii. **Güçleştirici Veto:** Kabul edilmeyip meclise tekrar gelen kanun tekrar görüşüldüğünde nitelikli çoğunluk aranması halidir.
- iii. **Geciktirici Veto:** Parlamento kendisine tekrar gelen kanunu aynı çoğunlukla kabul eder.

YASAMA FONKSİYONUNUN ÖZELLİKLERİ

- 1) **Yasama Yetkisinin Genelliği:**
 - a. Konu itibariyle sınıflandırılmamış olduğu anlamına gelir.
 - b. Yürütme organına bırakılmış bir mahfuz alanının olmadığı anlamına gelir.
 - c. Bir konuyu dilediği ölçüde ayrıntılı olarak düzenleyebileceği anlamına gelir.
- 2) **Yasama Yetkisinin Asilliyi:**
Yasama organının bir konuyu doğrudan doğruya yani araya herhangi bir işlem girmeksizin düzenleyebilmesi anlamına gelir. Anayasanın hiçbir şekilde düzenlemediği bir alanı yasama organı ilk elden düzenleyebilir.
- 3) **Yasama Yetkisinin Devredilmezliği:**
Yasama organı, anayasa ile kendisine verilmiş olan yasama yetkisini bir başka devlet organına devredemez.

YÜRÜTME (BÖLÜM 16)

YÜRÜTME ORGANI

YÜRÜTME ORGANININ YAPISI				
BAŞKANLIK SİSTEMLERİNDE	PARLAMENTO SİSTEMLERİNDE			
Başkan	Devlet Başkanı		Hükümet	
	Monarşilerde Kral	Cumhuriyetlerde Cumhurbaşkanı	Başbakan	Bakanlar

A. BAŞKANLIK SİSTEMLERİNDE YÜRÜTME ORGANI: BAŞKAN

Başkanlık sisteminde yürütme organı tek kişiden oluşur, o da başkandır. Kabine(Kolektif bir yürütme organı) yoktur. Başkan halk tarafından belirli bir dönem için seçilir ve görev süresi dolmadan yasama organı tarafından görevden alınamaz.

Yürütmeyle ilgili bütün yetkiler başkana aittir. Ordunun Başkomutanlığı, dış ilişkiler, uluslararası anlaşmaları görüşmek, bazı atamalar, cezaları affetmek..

Yasama ve yargıyla ilgili yetkileri; kanunları onaylamak veya veto etmek, kongreye mesaj göndermek, yüksek mahkeme üyelerini atamak..

B. PARLAMENTO SİSTEMLERİNDE YÜRÜTME ORGANI:

a) DEVLET BAŞKANI:

Monarşik parlamenter sistemlerde Kral, cumhuriyet tipi parlamenter sistemlerde ise Cumhurbaşkanıdır.

Monarşilerde devlet başkanı Kral

Cumhuriyetlerde Devlet Başkanı Cumhurbaşkanı:

Seçilme Yeterliliği: Bir kişinin cumhurbaşkanlığına aday olabilmesi için vatandaşlık, yaş gibi şartlar taşıması gerekir.(Ör:35, 40 yaş)

Seçme Yetkisi: Kimi parlamentolara göre Cumhurbaşkanı parlamento tarafından seçilir. Bazılarında özel seçim kurulu tarafından seçilir(Almanya).

Seçim Usulü: Genellikle gizli oy ilkesine göre seçim yapılır. Anayasada belirtilen şekilde seçim yapılır. Bir çok turda seçim yapılması gerekebilir.

Görev Süresi: Genellikle 5 veya 7 yıldır. Kimi ülkelerde tekrar seçilme durumu söz konusu değilken, bazı ülkelerde ikinci bir seçilme şansı bazılarında ise sınırsız seçilme şansı verilmiştir.

Vekalet: Genellikle parlamento başkanları Cumhurbaşkanına vekalet ederler.

Devlet Başkanlarının Sorumluluğu ve Sorumsuzluğu:

DEVLET BAŞKANLARININ SORUMLULUĞU					
	Siyasi Sorumluluk	Cezai Sorumluluk		Hukuki Sorumluluk	
		Kişisel Suçlar	Görev Suçları	Kişisel	Görev
MONARŞİLERDE	YOK	YOK	Yok	Yok	YOK
CUMHURİYETLERDE	YOK	VAR	İstisna dışında YOK	VAR	YOK

Devlet Başkanın Görev ve Yetkileri:

- 1) Devleti temsil, anayasal organların düzenli ve uyumlu çalışmasını gözetleme, bu organlara arasında hakemlik yapma, uyarma ve görüş bildirme
- 2) Parlamentoyu fesh, toplantıya çağırma, toplantıyı erteleme, mesaj, kanunları onaylama, kanunları bir kez daha görüşülmek üzere gönderme, kanunları ısdar, kanunları yayın...
- 3) Başbakanı atamak, azletmek, bakanlar kuruluna başkanlık yapmak, bazı kamu görevlilerini atamak, bazı düzenleyici işleri yapmak, bakanlar kurulu işlemlerini imzalamak, başkomutanlık
- 4) Suçluları affetmek, cezalarını indirmek, hakimleri ve savcılarını atamak, yüksek mahkemeye üye seçmek, anayasa mahkemelerine iptal davası açmak..
- 5) Yabancı devletlere temsilci göndermek, yabancı temsilcileri kabul etmek, uluslararası antlaşmaları akdetmek ve onaylamak, savaş ilan etmek...

Karşı – İmza Kuralı: Devlet başkanının işleminden kaynaklanabilecek sorumluluğu, başbakan ve ilgili bakanlarca üstlenilmesinin sağlanmasıdır. Ör: eğer devlet başkanı rüşvet karşılığında bir elçi atamış ise bunun hesabını ceza mahkemeleri önünde devlet başkanı değil, bu işleme karşı imzasını atmış olan Başbakan ve Dış İşleri Bakanı verir.

b) HÜKÜMET:

- i. **Bakanlar Kurulu:** Başbakan ve bakanların bir araya geldikleri topluluktur. Başbakan Devlet Başkanı tarafından atanır, Başbakanın önerisi ile Bakanlar da yine Devlet Başkanı tarafından atanır.
- Bakanlar kurulu bütün üyeleri ile birlikte parlamento karşısında sorumludur. Buna "kolektif sorumluluk ilkesi" denir.
- Kolejyal bir organdır. Karar için oylama gerekmez.
- Üyelerinin ortak siyasal çizgi ve bakış açısına sahip olduğu varsayılır.(Homojenlik)
- Alınan kararların sorumluluğu bütün bakanların üzerindedir.(Dayanışma İlkesi)
- Toplantılar gizlidir.
- *İstifa, Başbakanın görevinin sona ermesi, güvensizlik oyu, bütçenin reddi ve yeni seçimlerle yeni parlamento durumlarında görevi sona erer.*
- ii. **Başbakan:** Bakanlar kurulunun başkanı, hükümetin başıdır.
- Hukuki açıdan diğer bakanlardan farkı yoktur. Eşitler arasında birincidir. Siyasi açıdan ise diğer bakanlardan çok daha önemli bir durumdadır. Uygulamada aralarında hiyerarşi vardır.
- Genellikle parlamento üyeleri arasından atanır. İki meclislilerde 1. Meclisten olması gerekir.
- Devlet başkanı tarafından atanır. Bu işlem ya doğrudan doğruya(güvenoyu gerekir) ya da devlet başkanı parlamentoya bir aday önerir, kabul edilirse devlet başkanı atama yapar.
- *Ölüm, istifa, güvensizlik oyu, seçimlerin yenilenmesi gibi durumlarda sona erer.*
- iii. **Bakanlar:** Kurul üyelerine denir. Başında bulundukları teşkilata da bakanlık denir. Bir bakanlıkta yapılan işlemler bakan adına yapılır.
- Bakanlar arasında eşitlik ilkesi geçerlidir. Uyuşmazlıkları çözmek Başbakanın yetkisindedir.
- **Bakanlık:** Devletin üstlendiği milli kamu hizmetlerinin konularına göre uzmanlaşmış ve örgütlenmiş bölümleridir.(Eğitim, Savunma, Dış İşleri gibi.) Bunlarda bulunanlara bakanlıklı bakanlar denir. Diğerlerine (başbakan yardımcısı vs.) bakanlıksız bakanlar denir.
- Bakan olabilmek için parlamento üyesi olmak gerekmez, Bakan parlamento dışından da olabilir.
- Başbakanca seçilir, Devlet Başkanınca atanır. Güvensizlik oyu, başbakanın teklifi ile görevi sona erebilir.

YÜRÜTME FONKSİYONU

Yürütme organı tarafından yapılan her işlem yürütme fonksiyonudur. Yürütme işlemi; yürütme organının belli bir sonuç doğurmaya yönelik irade açıklamasıdır.

Yürütme organının tek taraflı işlemleri ilgisinin rıza ve muvafakatine bağlı olmadan yürütme organının tek taraflı olarak açıkladığı iradesi ile oluşan işlemlerdir.(tüzükler, yönetmelikler)

Yürütme organının iki taraflı işlemleri ise yürütme organı ile bir ilgili kişinin karşılıklı olarak açıkladıkları iradelerinin uyuşumu sonucu ortaya çıkan işlemlerdir.

Özellikleri:

1. **Kanuna Dayanma(Secundum Legem): Yürütme Fonksiyonunun Niteliği:** Yürütme organı, yasama organı tarafından önceden kanunla düzenlenmemiş bir alanda işlem yapamaz. Yürütme organının işlemleri kanuna dayanmak zorundadır. Kanun yoksa yürütme de yoktur.
2. **Kanuna Aykırı Olmama(İntra Legem): Yürütme Fonksiyonunun Niteliği:** Kanunlara uygun olmalıdır, aykırı olamaz. Aralarında hiyerarşik güç farkı vardır, kanunun gücü yürütmenin gücünden üstündür.
3. **Yürütme Fonksiyonunun Alanı:** Kanuna dayanmak ve kanuna uygun olmak şartıyla sınırsızdır, her alanda işlem yapılabilir.

Yürütme Organının Düzenleyici İşlemleri:

- 1) Kanunların Uygulanmasını Göstermek Amacıyla Düzenleyici İşlem Yapma Yetkisi (Tüzük)
- 2) Teşrii Devir Yoluyla Düzenleyici İşlem Yapma Yetkisi (Kanun hükmünde kararname çıkarma yetkisi)
- 3) Özerk Düzenleme Yetkisi (Bazı olağanüstü durumlarda kanun hükmünde kararname çıkarma yetkisi)

OLAĞANÜSTÜ YÖNETİM USULLERİ

Olağanüstü yönetim usulleri, devletin hukuk düzeninin olağan kuralları ile üstesinden gelinmesine imkan olmayan olağanüstü bir tehdit veya tehlike karşısında başvuru olan yönetim usulüdür.

İstisnai Hal(Kriz Hali): Devletin varlığına veya kamu düzenine karşı çok ağır öngörülme ve geçici nitelikte olan bir tehdit durumudur. Şartları:

- 1- Devletin varlığına veya kamu düzenine karşı tehdit olmalıdır.
- 2- Bu tehdidin alelade bir tehdit değil, çok ağır bir tehdit olması gerekir.
- 3- Bu tehdit birdenbire ortaya çıkan veya en azından normal şartlarda beklenmeyen, öngörülme bir tehdit olması gerekir.
- 4- Söz konusu tehdidin geçici nitelikte olması gerekir.

Savaş, deprem gibi hallerde uygulanabilir. Sokağa çıkma yasağı konulabilir, iş makinelerine ve özel şahsi şeylere el konulabilir. Kalan işçilerin zorunlu çalışması öngörülebilir.

Mevcut anayasal düzenin dışına çıkılarak, tedbir alınması gerekebilir.

Eğer Anayasa öngörmüşse bu durumu zaten anayasaya uygun olarak davranılmıştır, öngörmemişse çıkılıp çıkılmayacağına dair iki görüş de mevcuttur.

Olağanüstü Yönetim Usullerinin Çeşitleri:

- 1- **Savaş Hali:** İki devletin birbiri ile sınırsız şiddet kullanması halidir. Anayasal sistemin dışına en fazla çıkıldığı ve temel hak ve hürriyetlerin en fazla askıya alındığı usuldür.
- 2- **Sıkıyönetim Hali:** Genellikle ayaklanma, iç karışıklıklar gibi normal kolluk makamlarının

üstesinden gelemediği durumlarda başvurulur. Yetkilerin bazıları askeri makamlara geçer.

- 3- **Olağanüstü Hal:** Sıkıyönetimden evvelki aşamadır. Salgın hastalık, doğal afetler veya krizler nedeniyle uygulanan usuldür.

Olağanüstü Yönetim Usullerinin İlan Edilmesi: Uygulamaya Konulması

Ülkenin anayasasının bu konuda yetkilendirdiği makamın alacağı ilan kararı ile olur. Yürütme organında yetki varsa genelde yasamanın onayı, yasama organında yetki varsa genelde yürütmenin talebi ile gerçekleşir. Özel durumlarda Cumhurbaşkanının ilanı mümkün olabilir. Bu yetki, sebep, yer ve zaman itibarıyla sınırlıdır. Bu sebepler ülke geneli değil de sadece belli bir bölgede ise, sadece o bölge için ilan edilmelidir.

Olağanüstü Yönetim Usullerinin Sonuçları:

1. Temel hak ve hürriyetler kısmen veya tamamen askıya alınabilir.
2. Vatandaşlar için para, mal ve çalışma yükümlülükleri getirilebilir.
3. Yürütme organına kanuna dayanmadan ve kanun düzeyinde düzenleyici işlem yapma yetkisi verilebilir.
4. Savaş ve sıkıyönetim halinde kolluk yetkileri askeri makamlara geçebilir.
5. Savaş ve sıkıyönetim halinde bazı suçları işleyenler askeri mahkemede yargılanabilir.

Sürenin dolması ile kendiliğinden sona erer.

YARGI (BÖLÜM 17)

YARGI FONKSİYONU

1. Yargı Fonksiyonunun Maddi Açıdan Tanımlanması

Maddi açıdan yargı fonksiyonu, hukuki uyuşmazlıkları çözme fonksiyonudur.

- a) **Uyuşmazlık Kavramı:** Uyuşmazlık en kısa şekliyle, iki hukuk süjesi arasındaki çatışma olarak tanımlanır
- b) **Çözme Kavramı:** Yargı fonksiyonu hukuki uyuşmazlıkları çözme fonksiyonudur. Bu çözme mahiyeti gereği, uyuşmazlığı sona erdiren kesin bir çözüm olmalıdır. Yargı fonksiyonunda hukuki uyuşmazlıklar herhangi bir usulle değil, yargısal usullerle, yani dava yoluyla çözümlenir.

2. Yargı Fonksiyonunun Organik Açıdan Tanınması

Organik açıdan yargı fonksiyonun, yargı organlarının fonksiyonudur.

3. Maddi ve Organik Kriterlerin Birlikte Kullanılması

Bu iki ölçütü birleştirerek yargı fonksiyonunu şu şekilde tanımlayabiliriz: **Yargı fonksiyonu, yargı organlarının hukuki uyuşmazlıkları çözme fonksiyonudur.**

YARGILAMA YETKİSİ

Yargılama yetkisi bir egemenlik yetkisidir. Geleneksel olarak 'adalet dağıtma' ülkedeki egemene ait olduğu söylenir. Onun adına dağıtılır.

Yargılama Yetkisinin Kısımları

1. Uyuşmazlık hakkında karar vermek, yani kimin haklı, kimin haksız olduğunu söylemek.
2. Söz konusu kararın icrasını emretmek.

YARGI ORANI (ORGANİK ANLAMDA YARGI)

1) Fonksiyonel (İşlevsel) Açıdan Yargı Organı Tanımı

Yargı organı, yargı fonksiyonu yürüten organ olarak tanımlanabilir.

2) Yapısal Açıdan Yargı Organının Tanımı

Yargı organı, devletin mahkemelerden oluşmuş organıdır.

Mahkeme: Mahkemeyi yürüttüğü faaliyet açısından hukuki uyuşmazlıkları çözen veya hukuka aykırı iddiaları karara bağlayan, birden çok hakimden oluşmuş bir devlet organı olarak tanımlayabiliriz.

Hakim: Devlet tarafından atanan veya devletin tanıdığı usulle seçilen, kendisine sunulmuş bir hukuki uyuşmazlığı çözmekle görevli, tarafların dışında bir gerçek kişidir.

Değerlendirme:

- Yargı organı devletin mahkemelerden oluşmuş organıdır. Bu nedenle yargı organı ve mahkeme kavramı eş anlamlıdır.
- Mahkeme kavramının bir veya birden fazla hakimden oluşmuş bir organ şeklinde **tanımlanması her zaman için doğru değildir.**

Yargı Organı(Mahkeme) bir veya birden fazla hakimden oluşan ve hukuki uyuşmazlıkları çözen bir devlet organıdır.

1) Hakim Kavramının Özellikleri:

1. Hakim bir gerçek kişidir, tüzel kişiler hakim olamaz.
2. Hakim davanın tarafları dışında bir gerçek kişidir. Zira kimse kendi davasında hakim olamaz.
3. Hakim, devlet tarafından atanan veya devletin tanıdığı usulle seçilen bir gerçek kişidir.
4. Hakim kendisine sunulan hukuki uyuşmazlığı çözmekle görevli ve yetkilidir.

2) Hakimlerin Bağımsızlığı:

Hakimlerin gerek yürütme, gerekse yasama organlarına bağlı olmadıkları, bu iki organın

hakimlere emir ve talimat veremeyeceği ve tavsiyelerde bulunamayacağı anlamına gelir.

Yasama, yürütme, yargı organları ve çevreye karşı bağımsız olmalıdır.

3) Hakimlik Teminatı:

Hakimlerin bağımsızlığını tam olarak gerçekleştirebilmek için, hakimlerin her türlü maddi ve manevi baskıdan uzak olarak, huzur ve sükun içinde görev yapabilmeleri için hakimlerin kendilerine tanınan kişisel güvencedir.

- Azledilme Teminatı: Görevden çıkarılma korkusunun olmamasıdır.
- Mali Teminat: Yeterli maaş ve ödenek alabilmesidir.
- Coğrafi Teminat: Hakimin görev yeri kendi muvafakati alınmadan değiştirilmemelidir.

4) Hakimlerin Atanması ve Özlük İşleri:

- Bazı ülkelerde anayasa hakim atama yetkisini yürütme organına verir. (ABD, Almanya, Avusturya)
- İkinci sistemde hakimlerin atanması sırf bu iş için kurulmuş kurumlara verilmiştir. (Hakimler Yüksek Kurulu) Bu durum belli ölçüde bağımsızdır. (Fransa, Hollanda, İspanya, İsveç..)

TEMEL HAK VE HÜRRİYETLER (BÖLÜM 18)

1. **Hürriyet:** Hürriyet, bir şeyi yapma veya yapmama, belli bir şekilde davranıp davranmama erkidir. Serbest hareket etme gücüdür.
 2. **Hak:** Hak, kişilerin hukuk düzeni tarafından tanınan ve korunan menfaatleridir.
 - **Kişi unsuru:** Kişi olmadan hak olmaz.
 - **Menfaat unsuru:** Bir kişinin hakkından bahsedebilmek için ortada bir menfaatin olması gerekir.
 - **Hukuk düzeni tarafından tanınma ve korunma unsuru:** Menfaatin hukuk düzeni tarafından tanınıyor ve korunuyor olması gerekir.
- ❖ Hak, hürriyete göre daha somut bir kavramdır. Hürriyetlerin gerçekleşmesi için başkalarının veya devletin bir şey yapmaması gerekir, kişinin kendi fiili ile gerçekleşir, Hakkın gerçekleşmesi için ise, diğer kişilerin veya devletin hak sahibi kişi lehine bir takım edimlerde bulunması gerekir.,

İnsan Hakları: Bu alandaki en kapsamlı kavramdır. İnsan hakları ırk, dil, din ayrımı gözetmeksizin tüm insanların yararlanabileceği haklardır. Vatandaş ve yabancı arasında fark yoktur.

Kamu Hürriyeti: Kamu hürriyetleri, insan haklarının devlet tarafından tanınmış ve pozitif hukuka girmiş olan bölümünü ifade eder.

Temel Hak ve Hürriyetler: Anayasa tarafından tanınan ve korunan hak ve hürriyetleri ifade eder.

Anayasal Haklar: Anayasa tarafından tanınmış ve güvence altına alınmış haklardır.

Vatandaş Hakları: Anayasa ve kanunlar tarafından tanınmış ve düzenlenmiş sadece vatandaşların kullanabileceği hak ve hürriyetleri ifade eder. Yabancılar kullanamaz.

ESKİ ÇAĞDA TEMEL HAK VE HÜRRİYETLER

Doktrin: İki büyük düşünürü vardır. Platon' da hürriyet fikrinin izi bile yoktur. Onun ideal devleti monolittir, evlenme bile izne bağlıdır. Aristo, Platon'a göre daha insancıldır. Ama yine de insana insan olduğu için değer vermez, köleliği kabul eder ve savunur.

Uygulama da her ne kadar vatandaşların site yönetimine doğrudan doğruya katılma gibi birtakım siyasal hakları varsa da temel hak ve hürriyetler alanı pek sınırlıdır. Site halkının çoğu vatandaş değil, köledir. Kölelerin hiçbir şeye hakları yoktur.

ORTA ÇAĞDA TEMEL HAK VE HÜRRİYETLER

1. Hristiyanlığın Ortaya Çıkması ve Yayılması:

Hristiyanlık başlangıçta Roma İmparatorluğunda yasaklanmış bir dindi. Ancak Roma İmparatoru Constantine 313 de bu dinin tanıdı ve kendi de girdi. Hristiyanlık eski çağdaki hakim doktrinlerden farklı olarak, insana insan olarak değer veriyordu. En azından ilk devirlerinde siyasal otorite ile dinsel otoriteyi birbirinden ayırıyordu. Ancak ilk zamanlarda baskıya uğrayan ve dolayısıyla vicdan hürriyeti prensibini savunan Hristiyanlık devlet tarafından resmi din olarak benimsenmesinden sonra bu prensipten vazgeçmiş otoriteyi savunur hale gelmiştir.

2. Feodalitenin Ortaya Çıkması:

Feodalite ile birlikte merkezi devlet parçalanmış devlet iktidarı şu yada bu şekilde toprak sahibi senyörlerin eline geçmiştir. Toprak sahiplerinin çiftçiler üzerinde tam yetkili oldukları varsayılmıştır.

Doktrin:

- **Thomas Aquinas:** Herkes Tanrının iradesi olan İlahi Kanun'a tabidir. Hükümdar da bu kurallara uymalıdır. Tanrı keyfilikten hoşlanmaz, iyiliği emreder. Köleliği kabul eder, din ve vicdan hürriyetini reddeder.
- **Marsilius Patavinus:** Siyasal iktidarın halktan geldiğini, halkın bu iktidarı kimseye devretmemiş olduğunu savunur. Ona göre kanunların yapılmasına, halkın doğrudan doğruya veya temsilcileri taşıtası ile katılması gerekir. Yasama yetkisi halktadır ve yürütme organını da yasama organı tayin eder. Ona göre, kilise insanlara

sadece doğru yolu gösterebilir ama zor kullanarak bu yola sevk edemez.

Uygulama: Pek parlak değildir. Feodal beylerin birtakım hak ve hürriyetleri vardır, onların dışında kalan insanların hür oldukları söylenemez. Kilise, devletin yanında ikinci bir baskı aracı haline gelmiştir.

17. ve 18. YY. TABİİ HUKUK AKIMI

Tabiat Hali Hipotezi: İnsanlar önceleri kendisine tabiat hali denen bir durumda yaşıyorlardı. Herkes tam bir bağımsızlık içinde yaşıyordu. Kimse kendisinden daha üstün bir otoriteye sahip değildi.

Sosyal Sözleşme Hipotezi: Zamanla insanlar kendi aralarında anlaşarak, sözleşme yaparak, tabiat hâklinden çıktılar ve kendi iradeleri ile siyasi toplumu, bir üst otoriteyi, devleti kurdular.

İnsanlar tabii halden çıkıp sözleşme yaparak siyasi toplumu meydana getirirken yani devleti kurarken tabii hal döneminde sahip oldukları hakların tamamını devlete devretmemişlerdir. Devlete sadece kaçınılmaz olarak gerekli olan bazı hakları devretmişlerdir. Özellikler kişi hürriyeti, eşitlik, mülkiyet gibi önemli hakları devlete devretmediler. Kendi yanlarında muhafaza ettiler.(John Locke, Jean Jacques Rousseau)

FERDİYETÇİ DOKTRİN

Birey, tahrip edilmeden bölünmeyen kendine has bir varlığı olan şey olarak tanımlanır. Bireyin menfaatlerinin, devletin veya bir sosyal grubun menfaatlerinden önce geldiğini savunur. Toplum soyut bir kavramdır.

“Başkasına zarar vermeden her şeyi yapma iktidarı”

Marksist Özgürlük Anlayışı: Evsiz bir insan için konut dokunulmazlığının, aç bir insan için düşünce hürriyetinin bir anlamı yoktur. Marksist anlayışa göre devlet kişilerin özgürlüklerini sınırlandıran ekonomik ve sosyal engelleri kaldırmalı, onlara bu hürriyetleri kullanmalarını sağlayacak imkanlar vererek özgürleştirmelidir.

HÜRRİYET KARİNESİ

Liberal bir hukuk sisteminde insanın hür olduğu varsayılır. Buna hürriyet karinesi denir.

- 1) İnsanın hürriyet sahibi olabilmesi için devletin insana anayasa veya kanunla hürriyet vermesine gerek yoktur.
- 2) İnsanların sahip oldukları hak ve özgürlükler onlara anayasa ve kanunlarla verilenlerden ibaret değildir.
- 3) Hürriyet Karinesi, devletin aslen yetkisiz olduğu anlamına da gelir.
- 4) Bir temel hak ve hürriyete getirilen bir sınırlama bulunmakla birlikte bu sınırlamanın kapsamının neden

ibaret olduğu konusunda tereddüt ortaya çıkarsa dar yorum yapılır. Buna karşılık hürriyetin kapsamının neden ibaret olduğu konusunda tereddüt ortaya çıkarsa geniş yorum yapılır.

- 5) İspat yükünün bir hürriyetin var olduğu değil var olmadığını veya sınırlı olduğunu iddia edene ait olmasıdır.

Hürriyet Karinesinin Pozitif Hukukta Yansımaları: Kanunun yasaklamadığı bir şey engellenemez ve kimse kanunun emretmediği bir şeyi yapmaya zorlanamaz. Bir fiilin suç teşkil etmesi için onun kanunla yasaklanması ve ona bir ceza verilebilmesi için de söz konusu olan cezanın kanunla öngörülmesi gerekir. Her ferdin hürriyete ve güvenliğe hakkı vardır.

TEMEL HAK VE HÜRRİYETLERİN SINIFLANDIRILMASI

A. JELLİNEK'İN SINIFLANDIRMASI

- i. **Negatif Statü Hakları:** Kişinin devlet tarafından aşılamayacak ve dokunulamayacak özel alanının sınırlarını çizen hak ve hürriyetlerdir.(Konut dokunulmazlığı, kişi güvenliği)
- ii. **Pozitif Statü Hakları:** Bireylere devletten olumlu bir davranış, bir hizmet, bir yardım isteme imkanını tanıyan haklardır. (Çalışma hakkı, sağlık hakkı)
- iii. **Aktif Statü Hakları:** Kişinin devlet yönetimine katılmasını sağlayan haklardır.(seçme seçilme hakkı, dilekçe hakkı)

B. ORTAYA ÇIKIŞ SIRALARINA GÖRE TASNİF

- i. **Birinci Kuşak Haklar:** Tarihsel olarak ilk ortaya çıkan haklardır.(Kişi güvenliği, seçme seçilme)
- ii. **İkinci Kuşak Hakları:** 1.Dünya Savaşından sonra ortaya çıkmış, büyük ölçüde 2. Dünya savaşından sonra uygulanmaya başlanmıştır.(Sağlık hakkı, Emeklilik)
- iii. **Üçüncü Kuşak Haklar:** En son çıkan haklardır.(Çevre hakkı, Barış hakkı)

Temel Hak ve Hürriyetlerin Arasında Hiyerarşi Var mıdır:

Hukuk teorisi bakımından kural olarak aynı anayasa tarafından tanınmış temel hak ve hürriyetler arasında hiyerarşi kurulması mümkün değildir.

TEMEL HAK VE HÜRRİYETLERİN ANAYASADA DÜZENLENMESİ

Günümüzde bütün anayasalar temel hak ve hürriyetleri tanıyıp güvence altına almaktadır. İkinci dünya savaşından sonra yapılan demokratik anayasaların ezici çoğunlukta temel hak ve hürriyetlerin düzenlendiği bölümler devletin temel organlarının düzenlendiği bölümlerden önce gelir.

Program Haklar – Normatif Haklar: Kişi hürriyeti, konut dokunulmazlığı, özel hayatın gizliliği gibi bireysel hak ve hürriyetler ve keza seçme seçilme hakkı gibi siyasal hak ve

hürriyetler Normatif haklar niteliğindedir. Bunlar mahkemeler huzurunda ileri sürülebilirler. Sosyal haklar ise normatif değil program haklardır. Bunlar devlete yol gösterir, rehberlik eder. Bu hakların yerine gelmesi için devlete dava açılmaz.

TEMEL HAK VE HÜRRİYETLERİN SUJELERİ

İnsanlar: Vatandaş yabancı ayrımı gözetmeksizin bütün insanlara tanınmıştır.(Konut dokunulmazlığı)

Vatandaşlar: Bazı haklar sadece vatandaşlara tanınmıştır.(Seçme seçilme hakkı)

Belli Kategoriler: Bazı haklar belli kategorideki kişilere tanınmıştır.(Grev hakkı-işçi)

TEMEL HAK VE HÜRRİYETLERİN YÜKÜMLÜLERİ

Devlet: Birinci yükümlüsü devlettir. (Kişi güvenliği hakkının muhatabı)

Özel Kişiler: Özel hayatın gizliliği, konut dokunulmazlığı gibi bireysel hak ve hürriyetler özel kişilere karşı da ileri sürülebilir. Buna karşılık vatandaşlık hakkı, seçme seçilme hakkı gibi siyasi hakların muhatabı devlettir. Eğitim ve öğretim hakkı gibi sosyal hakların yükümlüsü özel kişiler olamaz, sadece devlettir.

TEMEL HAKLARIN DİKEY VE YATAY ETKİSİ MESELESİ

Dikey Etki: Temel hakların devlet ile özel kişiler arasında etkili olması demektir. Temel haklar her zaman dikey etkiye sahiptir. Yani devlete karşı ileri sürülebilir.

Yatay Etki: Temel hakların özel kişiler ile diğer özel kişiler arasındaki ilişkilerde etkili olması demektir.

Doğrudan Yatay Etki: Temel hak ve hürriyetlerin ilişkilere doğrudan doğruya uygulanabilir olması demektir.(İşçilere verilen grev hakkı, işçi ile işveren arasındaki iş ilişkisini doğrudan etkiler)

Dolaylı Yatay Etki: Temel hak ve hürriyetler bir yorumlama aracı olarak özel kişiler arasındaki ilişkileri etkileyebilir.(Ev sahibi kiracıdan çatıdaki uyduyu kaldırması için dava açmış, mahkeme türk kiracının sadece uydu ile olacağı ve bilgi edinme yasasıyla güvence altına alınması)

TEMEL HAK VE HÜRRİYETLERİN KULLANILMASINDA SİSTEMLER

- İzin Usulü:** Önleyici sistem de denir.(Bina için inşaat ruhsatı, otomobil için sürücü belgesi)
- Bildirim Usulü:** O temel hak ve hürriyetlerin kullanılacağı idari makamlara bildirilir.(Gösteri yürüyüşü yapmak isteyenler bu isteklerini 48 önceden bulundukları yerin mülki amirine bildirmesi gerekir.)

- Serbestlik Usulü:** Bu hakların kullanılmasında önceden bir izin almaya gerek yoktur.(Kitap yayınlamak için herhangi bir izne gerek yoktur ancak kitapta başkasına hakaret var ise bunun hesabını daha sonra yazar ve yayıncı verir.)

TEMEL HAK VE HÜRRİYETLERİN SINIRLANMASI

Demokratik bir toplumda temel hak ve hürriyetler sınırlandırılabilir bu sınırlandırma sınırsız, keyfi bir şekilde olmamalı ve temel hak ve hürriyetler bütünüyle yok edilmemelidir.

Anayasal Sınırlar: Türkiye’de toplantı ve gösteri yürüyüşü hakkı 1982 anayasasının 34. Maddesine göre “silahsız ve saldırısız” olması koşulu ile mevcuttur.

Objektif Sınırlar: Dilekçe hakkı, dilekçede bir başkasına hakaret edilmesine izin vermez.

A. OLAĞAN DÖNEMLERDE TEMEL HAK VE HÜRRİYETLERİN SINIRLANDIRILMASI SİSTEMİ

- Sınırlama yasama organı tarafından kanunla öngörülmelidir.**
 - Temel hak ve hürriyetlere yürütme organının müdahale etmesi önlenmiş olur.
 - Kanun yasama organında açık görüşme ve tartışma usulü ile hazırlandığından temel hak ve hürriyetlerin sınırlandırılması işi kamuoyunun denetimi altında yapılmış olur
 - Kanun herkes için geçerli genel kuralları koyar. Bu şekilde sınırlamaların objektifliği sağlanmış ve belli kişileri hedef tutması ihtimali önlenmiştir.
- Sınırlama belli sebeplere dayanmalıdır.**
- Sınırlamada ölçülülük ilkesine uyulmalıdır.**
 - Başvurulan araç sınırlama amacını gerçekleştirmeye elverişli olmalıdır.
 - Yine aynı araç sınırlama amacı açısından zorunlu olmalıdır.
 - Araç ve amaç ölçüsüz bir oran içinde bulunmamalıdır.
- Sınırlama anayasanın sözüne aykırı olmamalıdır.** 1982 anayasasında “Basın sansür edilemez” geçmektedir. Doğal olarak bu amaçla çıkacak kanun ek güvenceye aykırı olmuş olur.
- Ek Şartlar**
 - Sınırlama temel hak ve hürriyetlerin özlerine dokunmamalıdır.
 - Sınırlama demokratik toplum düzeninin gereklerine uygun olmalıdır.

B. OLAĞANÜSTÜ YÖNETİM USULLERİNDE TEMEL HAK VE HÜRRİYETLERİN SINIRLANDIRILMASI

Savaş vs. gibi durumlarda ilan edilen olağanüstü yönetim usullerinde, temel hak ve özgürlükler normalden fazla sınırlanır. Daha üstün olan bir değer için bazı haklar sınırlanabilir. (kişilerin yaşamlarını korumak için sokağa çıkma hürriyetleri askıya alınır.)

- 1) Olağanüstü yönetim usullerinden biri ilan edilmiş olmalıdır.
- 2) Ölçülülük ilkesine uyulmalıdır.
- 3) Uluslararası hukuktan doğan yükümlülükler ihlal edilmemelidir.
- 4) Çekirdek alana (Negatif Listeye) dokunulmamalıdır.
- 5) Veya Pozitif listede yer almayan hak ve hürriyetlere dokunulmamalıdır.
- 6) Olağanüstü yönetim usulünün ilan edilmediği yerlerde temel hak ve hürriyetlere dokunulmamalıdır.
- 7) Olağanüstü yönetim usulünün ilan süresi dışında temel hak ve hürriyetlere dokunulmamalıdır.

TEMEL HAK VE HÜRRİYETLERİN KORUNMASI

A. İÇ KORUMA

- a. **Yasama Organına Karşı Koruma:** En bilinen yolu, temel hak ve hürriyetlerin yazılı ve katı bir anayasada saymaktır.
- b. **Yürütme Organına Karşı Koruma:**
 - i. **Teşrii Başvuru Yolu:** Temel hak ve hürriyetleri idare tarafından ihlal edilen kişiler bu ihlale karşı yasama organına başvurabilirler. Çoğunlukla etkisizdir.
 - ii. **İdari Başvuru Yolu:** Temel hak ve hürriyetleri idare tarafından ihlal edilen kişiler yine idareye başvurarak temel hak ve hürriyetlerine saygı göstermesini isteyebilir. Etkililiği düşüktür.
 - iii. **Yargısal Başvuru Yolu:** Temel hak ve hürriyetlerin korunması amacıyla yargısal başvuru yoluna da gidebilirler. Dava açabilirler. Anayasa Mahkemesine başvurabilirler.
- c. **Özel Kişilere Karşı Koruma:** Temel hak ve hürriyeti bir başkası tarafından ihlal edilen kişi o kişiye karşı tazminat davası veya ceza davası açabilir.

B. ULUSLARARASI KORUMA

- 1- **Birleşmiş Milletler Çerçevesinde İnsan Haklarının Korunması:** 1948 tarihli İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi vardır. Birleşmiş Milletlerin oluşturduğu bir komite çalışır ve karar alır fakat bağlayıcılığı yoktur.
- 2- **Avrupa Konseyi Çerçevesinde İnsan Haklarının Korunması:** Avrupa Konseyi çerçevesinde imzalanan 1950 tarihli Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi AİHS bir çok temel hak ve hürriyeti tanımakta ve bunların korunması için güvenceli bir sistem getirmektedir.
 - a. **Sözleşmenin Kapsamı:** Bu sözleşme bazı temel hak ve hürriyetleri içermektedir.

b. AİHS'nin kurduğu organ: Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi:

Hakimleri: Sözleşmeye taraf devlet sayısına eşit sayıda hakimden oluşur.(47) Her devlet için o devlet tarafından önerilen 3 er aday arasından Avrupa Konseyi Parlamenterler Meclisi tarafından oy çokluğuyla seçilir. 9 yıl görev yaparlar, tekrar seçilmeleri mümkün değildir.

Tek hakimli birimler, 3 hakimli komite, 7 hakimli daireler, 17 hakimli büyük daire den oluşur.

c. Başvuru Çeşitleri:

- i. **Devlet Başvurusu:** Sözleşmeyi imzalamış her devlet, sözleşmeyi imzalamış diğer bir devlet aleyhinde başvuru yapabilir.
- ii. **Bireysel Başvuru:** Hakları ihlal edilen kişiler(gerçek veya tüzel), sözleşmeyi imzalamış devletleri aleyhinde bireysel başvuru yapabilirler. Başvuru yapan kişi kendi devletinin iç hukuk yollarını tüketmelidir.

d. Bireysel Başvurunun İncelenmesi Usulü:

i. Kabul Edilebilirlik İncelemesi Safhası:

1. İç hukuk yolları tükenmelidir.
2. İç hukuk yollarının tükenmesinden 6 ay içinde yapılmalıdır.
3. Başvurunun anonim olmaması gerekir.
4. Başvurunun daha önce yapılmış bir başvuruyla aynı olmaması gerekir.
5. Başvurunun uluslararası diğer bir soruşturma veya çözüm mercine sunulmuş bir başvuru ile aynı olmaması gerekir.
6. Başvuru hakkının kötüye kullanımı niteliğinde olmaması gerekir.
7. Sözleşme veya protokollerinin hükümleriyle bağdaşmazlık içinde olmaması gerekir.
8. Başvurunun açıkça temelden yoksun olmaması gerekir.
9. Başvurucunun önemli bir zararı olması gerekir.

e. AİHM Hükümlerinin Yerine Getirilmesi ve Bunun Denetlenmesi

1. Bir kere mahkum olan devlet hükmedilen tazminatı ödemelidir.
2. Mahkum devlet hükme uymak için gerekli diğer tedbirleri de almalıdır. Bu tedbirler bireysel nitelikte olabileceği gibi genel nitelikte de olabilir.(El konulan malın iadesi, bireysel, ihlale yol açılan kanunun ilgası, genel tedbir.)

Yerine getirme, bakanlar komitesi tarafından denetlenir.